ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА
ИИНЧ

XVI НАЦИОНАЛНА ШКОЛА
ЗА ДОКТОРАНТИ И МЛАДИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ В СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ

„Многообразните общности:
индивидуални, социални, културни, политически
и икономически различия"

СБОРНИК С РЕЗЮМЕТА

10 - 12 юни 2025 г.
София

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА
ИИНЧ

НАУЧЕН КОМИТЕТ

Председател:

доц. д-р Анна Александрова-Караманова

Членове:

проф. дн. Антоанета Христова
проф. д-р Мария Атанасова-Трифонова
доц. д-р Елица Димитрова
доц. д-р Сезгин Бекир
гл. ас. д-р Любомир Стойчев
гл. ас. д-р Екатерина Димитрова
гл. ас. д-р Велина Христова

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател:

гл. ас. д-р Татяна Йорданова

Членове:

гл. ас. д-р Полимира Митева
гл. ас. д-р Дияна Добрева-Христова
ас. Калина Попова
ас. Борян Андреев
ас. Стивън Маринашев
докторант Ваня Славова
докторант Пламен Петков
Галина Младенова

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРИВЕТСТВИЕ от доц. д-р Анна Александрова-Караманова, Директор на Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки 12

ЛЕКЦИИ И УЪРКШОПИ

БАЛАНС МЕЖДУ НЕГАТИВНИТЕ И ПОЗИТИВНИТЕ ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ КОВИД-19 В ЮНОШЕСКА ВЪЗРАСТ 14
доц. д-р Анна Александрова-Караманова

СОЦИАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ЗДРАВНАТА САМООЦЕНКА НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕСС 15
доц. д-р Елица Димитрова

АВТОМАТИЗИРАНЕ НА РЕФЕРЕНЦИИ И ЦИТАТИ СЪС ZOTERO: ПРАКТИЧЕСКИ УЪРКШОП 16
гл. ас. д-р Любомир Стойчев

СЕКЦИЯ „ПСИХОСОЦИАЛНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА ЗДРАВЕТО"

СОЦИАЛНО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ РЕШЕНИЕТО ЗА ВАКСИНАЦИЯ СРЕЩУ ВИРУСА COVID-19: КАЧЕСТВЕН АНАЛИЗ ЧРЕЗ ФОКУС ГРУПИ 17
Дора Попова Узуновски

НАГЛАСИ НА ЗДРАВНИТЕ РАБОТНИЦИ В БЪЛГАРИЯ КЪМ ВАКСИНИТЕ: НАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД 18
Мария Христова Кафеджийска

МЕЖДУ СОЦИАЛНА СТИГМА И ПОДКРЕПА – МОДЕЛИ НА ВЪЗПРИЕМАНЕ НА БЕЗПЛОДИЕТО И РИСКОВЕ 19
Ирина Орлинова Николова

ЛИЧНОСТНИ ПРЕДИКТОРИ, СВЪРЗАНИ С РАКА НА ГЪРДАТА 20
Мария Мирянова Попадийна

ЖИВОТ СЛЕД ЕТИКЕТА: ИЗМЕРЕНИЯ НА ОНКОЛОГИЧНАТА СТИГМА 21
Николина Петрова Алексиева

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА СЪНЯ ПРИ ПАЦИЕНТИ С И БЕЗ ПАРОДОНТИТ – ПРЕДВАРИТЕЛНИ РЕЗУЛТАТИ 22
Иван Тодоров Иванов, Анжелика Спасова Велкова, Емилия Красимирова Насева

НЕВРОЦЕПЦИЯ И МЕНТАЛИЗАЦИЯТА В СЪВРЕМЕННАТА ПСИХОСОМАТИКА 23
Бойко Ценков Ценков

СЕКЦИЯ „ПСИХИЧНИ РАЗСТРОЙСТВА И УВРЕЖДАНИЯ. КОНСУЛТИРАНЕ, ПСИХОТЕРАПИЯ И СОЦИАЛНИ УСЛУГИ“

РИСКОВИ И ПРОТЕКТИВНИ ФАКТОРИ ПРИ КЛИНИЧНАТА ДЕПРЕСИЯ 24
Анджелина Самир Абу-Хишмех

ПРИСТРАСТЯВАНЕТО КЪМ ПСИХОАКТИВНИ ВЕЩЕСТВА КАТО АДАПТИВЕН И ДЕЗАДАПТИВЕН СИМПТОМ: ПСИХОАНАЛИТИЧНА ПЕРСПЕКТИВА 25
Валентин Събев Събев

ПРЕМИСЛЯНЕТО (РУМИНАЦИЯ) НА ПРЕЖИВЯНО КРИЗИСНО СЪБИТИЕ В ПЕРСПЕКТИВАТА НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ПОСТТРАВМАТИЧНИЯ РАСТЕЖ. ТЕОРЕТИЧНИ И ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ 26
Димитър Спасов Цветков

ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ИНТЕРВЕНЦИИ ПРИ БЕЖАНЦИ: НАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД 27
Дениза Светославова Георгиева

ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ВЪВ ФАМИЛНАТА ПСИХОТЕРАПИЯ: МОДЕРНИ И ПОСТМОДЕРНИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ДИСФУНКЦИОНАЛНИТЕ ПРОЦЕСИ В СЕМЕЙСТВОТО 28
Стивън Данчев Маринашев, Диана Иванова Бакалова

МНОГОЗНАЧНОСТТА НА СУПЕРВИЗИЯТА В СОЦИАЛНАТА УСЛУГА - СЪПРОТИВА И ПРИЕМАНЕ ПРИ ПРОВЕЖДАНЕТО Й 29
Анелия Методиева Милошова

ВЛИЯНИЕ НА ПРЕДСТОЯЩИТЕ РЕФОРМИ В РЕЗИДЕНТНИТЕ УСЛУГИ ВЪРХУ НИВАТА НА ТРЕВОЖНОСТ СРЕД ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА 30
Таня Илиева Иванова

БАРИЕРИ ПРЕД СОЦИАЛНАТА ИНТЕГРАЦИЯ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ В БЪЛГАРИЯ - КАЧЕСТВЕН АНАЛИЗ НА ПЕТ ЖИТЕЙСКИ РАЗКАЗА 31
Иван Николаев Колев

СЕКЦИЯ „СТАРЕЕНЕ, ЗДРАВЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ “

СОЦИАЛНИ И ЗДРАВНИ НЕРАВЕНСТВА СРЕД БЪЛГАРИТЕ В ПРЕДПЕНСИОННА ВЪЗРАСТ. РЕЗУЛТАТИ ОТ SHARE, ВЪЛНА 9 32
Анна Николаева Цачева

ГЕРОНТОПСИХОЛОГИЯТА В БЪЛГАРИЯ: АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И БЪДЕЩИ ПЕРСПЕКТИВИ 33
Цветелина Емилова Шопниколова

РОЛЯТА НА МОТИВАЦИЯТА, СОЦИОКУЛТУРНИТЕ ФАКТОРИ НА СРЕДАТА И ПСИХОЛОГИЧЕСКИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ЛИЦАТА, ПОЛАГАЩИ ГРИЖИ ЗА ВЪЗРАСТНИ ЧЛЕНОВЕ НА СЕМЕЙСТВОТО, ПРЕЖИВЕЛИ МОЗЪЧЕН ИНСУЛТ 34
Севгюл Османова Халилова

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И ЗДРАВНИ УСЛУГИ В ЕВРОПА ЧРЕЗ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ГЕОГРАФСКО-ИНФОРМАЦИОНЕН АНАЛИЗ 35
Теодора Светлозарова Александрова, Силвия Павлова Николова

ВЛИЯНИЕТО НА КУЛТУРНИТЕ И СОЦИАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ ВЪРХУ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО МЕЖДУ ЛЕКАРИ И ПАЦИЕНТИ: ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА РАМКА В БЪЛГАРСКИ КОНТЕКСТ 36
Кремена Миленова Кунева

СЕКЦИЯ „ЛИЧНОСТ, ДИГИТАЛНО ПРОСТРАНСТВО И СОЦИАЛНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ“

РОЛЯ НА ЛИЧНОСТНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ НАГЛАСИТЕ И АФЕКТИВНИТЕ ОЦЕНКИ НА СЪНИЩАТА 37
Криста Стоянова Пенева

СОЛАСТАЛГИЯТА В БЪЛГАРИЯ: ЛИЧНОСТНИ ПРЕДИКТОРИ И ДЕМОГРАФСКИ МОДЕЛИ НА ЕКОЛОГИЧЕН ДИСТРЕС 38
Мария Венелинова Рац

МОТИВАЦИЯ ЗА УЧАСТИЕ В СОЦИАЛНАТА МРЕЖА TIKTOK 39
Милен Димитров Русев

ПРЕЗЕНТАЦИЯ И САМОПРЕЗЕНТАЦИЯ В ДИГИТАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО: СОЦИАЛНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ 40
Иванка Тодорова Давчева

АНАЛИЗ НА НАГЛАСИТЕ ЗА ДОБРОВОЛЧЕСТВО СРЕД ПОКОЛЕНИЕ Y И Z В БЪЛГАРИЯ 41
Иво Милев Маев

ЗА ВЛИЯНИЕТО НА СТИЛА НА ПРИВЪРЗАНОСТ ВЪРХУ РАВНИЩЕТО НА ОТДАДЕНОСТ В РОМАНТИЧНИТЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ – ДИАДИЧНА ПЕРСПЕКТИВА 42
Филипа Филипова Велкова

ВЛИЯНИЕ НА НАРЦИСИЗМА ВЪРХУ МЕЖДУЛИЧНОСТНОТО ДОВЕРИЕ И ВЪЗПРИЕМАНЕТО НА ДЕЗИНФОРМАЦИЯ 43
Пламен Илиянов Петков

СЕКЦИЯ „ ФАКТОРИ НА ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОТО РАЗВИТИЕ И ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРАКТИКИ“

ОТ ИЗОЛАЦИЯ КЪМ ИНТЕГРАЦИЯ: ХОЛИСТИЧНИ ПОДХОДИ В ПОДКРЕПАТА НА ДЕЦА С АУТИЗЪМ (РАС) 44
Ваня Павлова Добрева – Манаушл

СЪВРЕМЕННОТО ОБЩЕСТВО И ФЕНОМЕНЪТ ФЪБИНГ КАТО ДИГИТАЛНА ПАНДЕМИЯ, КОЯТО ЗАСЯГА МЕЖДУЛИЧНОСТНОТО СВЪРЗВАНЕ 45
Светлана Рангелова Кралева

НАГЛАСИ ЗА ТЪРСЕНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНА ПОМОЩ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕКОМЕРНА УПОТРЕБА НА ПЕРСОНАЛНИ ЕКРАННИ УСТРОЙСТВА 46
Теодора Димитрова Христакиева

РЕКОНСТИТУИРАНИ СЕМЕЙСТВА – СЪЩНОСТ И ХАРАКТЕРИСТИКА НА ЕДНА РАЗЛИЧНА СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНА СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА 47
Анна Ангелова Петрова

БИОПСИХОСОЦИАЛНИ И ЕКЗИСТЕНЦИАЛНИ ЕФЕКТИ ПРИ ЗАГУБА НА РОДИТЕЛ В ЮНОШЕСКАВЪЗРАСТ 48
Венцислав Даниелов Ангелов

ЧАСТНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕС И БЪЛГАРИЯ. РЕЗУЛТАТИ ОТ КАЧЕСТВЕНО ПРОУЧВАНЕ В СОФИЙСКИ ЧАСТНИ УЧИЛИЩА 49
Ваня Станиславова Славова

ПРЕДЛОЖЕНИЕ DE LEGE FERENDA, КОЕТО СЕ ОТНАСЯ ДО ЧЛ. 8, АЛ. 2, Т. 1, Б. 3 ОТ НАРЕДБАТА ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ КЪМ СЪДЪРЖАНИЕТО НА ОСНОВНИТЕ ДОКУМЕНТИ, ИЗДАВАНИ ОТ ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА 50
Радослав Георгиев Оведенски

СЕКЦИЯ „СОЦИАЛНИ И ПОЛИТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРОТИВОПОСТАВЯНЕТО“

СОЦИАЛНА СТИГМА, САМООЦЕНКА И ЖЕНСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ 51
Капка Янкова Димова

РАВЕНСТВО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ И УЧАСТИЕ НА ЖЕНИТЕ В ОБЩЕСТВОТО, В БЪЛГАРИЯ, ГЪРЦИЯ И РУМЪНИЯ, СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ ИНДЕКС ЗА РАВЕНСТВО 52
Василена Недялкова Неделчева

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ПОДБУДИТЕ В РЕЛИГИОЗНИЯ ФАНАТИЗЪМ 53
Михаела Савова Тончева

ВЛИЯНИЕТО НА МИГРАЦИЯТА ВЪРХУ СОЦИАЛНАТА СВЪРЗАНОСТ И МНОГООБРАЗИЕТО: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ В СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ 54
Таня Генова Стоилова

СОЦИАЛНИ РЕАКЦИИ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА ЦЕРЕМОНИЯТА ПО ОТКРИВАНЕ НА ОЛИМПИЙСКИТЕ ИГРИ ПРЕЗ 2024 ГОДИНА 55
Антония Каменова Павлова

ЗАЩО ПОЛИТИЧЕСКАТА КОРЕКТНОСТ Е ПОПУЛИСТКА? 56
Лука Леони

ЕФЕКТИ ОТ ЕЛЕКТРОННОТО ГЛАСУВАНЕ ВЪРХУ ПАРТИЙНИТЕ РЕЗУЛТАТИ В БРАЗИЛИЯ И АРЖЕНТИНА 57
Пламен Цветанов Цветков

СЕКЦИЯ „ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ И ДИАГНОСТИКА: ЛИЧНОСТ, ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ И КЛИНИЧНА ПРАКТИКА“

АДАПТАЦИЯ НА КРАТЪК ВЪПРОСНИК ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ТЪМНАТА ТРИАДА 58
Борян Драгомиров Андреев

БАЗЕЛСКИ КАРТИНЕН ТЕСТ ЗА ТРЕВОЖНОСТ В-РАТ: ВИЗУАЛЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА ОЦЕНКА НА ТРЕВОЖНОСТ 59
Михаела Георгиева Чурусинова

ПЪРВОНАЧАЛНА АДАПТАЦИЯ НА ВЪПРОСНИК „БАРИЕРИ ПРЕД ТЪРСЕНЕТО НА КОНСУЛТИРАНЕ ЗА ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ“(BARRIERS TO SEEKING MENTAL HEALTH COUNSELING - BMHC) ЗА СТУДЕНТСКА ПОПУЛАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ 60
Дияна Добрева-Христова

ВАЛИДИРАНЕ НА САМООЦЕНЪЧНИЯ ТУМ („ПРОВЕРИ ПАМЕТТА СИ“) С УТВЪРДЕНИ КОГНИТИВНО СКРИНИНГОВИ ТЕСТОВЕ ПРИ ВЪЗРАСТНИ 61
Емилия Василева Базлянкова, Иво Давидов Попиванов

ПРЕДСТАВЯНЕ НА СОФТУЕРИ ЗА АКУСТИЧЕН АНАЛИЗ В ЛОГОПЕДИЯТА 62
Мартина Станчева Димова

СЕКЦИЯ „ПОЗИТИВНИ И НЕГАТИВНИ ПРЕЖИВЯВАНИЯ В РАБОТАТА. ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРАКТИКИ“

АВТЕНТИЧНО ЛИДЕРСТВО И ПРЕЖИВЯВАНЕ НА СМИСЪЛ В РАБОТАТА: ДАННИ ОТ БЪЛГАРСКАТА БИЗНЕС ПРАКТИКА 63
Милена Петрова Хадживанова

НЕВРОПЛАСТИЧНОСТ И КАРИЕРНА РЕАЛИЗАЦИЯ 64
Александра Маева Бонева

ВЛИЯНИЕ НА УДОВЛЕТВОРЕНОСТТА ОТ РАБОТАТА ВЪРХУ НАМЕРЕНИЯТА ЗА ПРОМЯНА НА РАБОТНОТО МЯСТО 65
Весела Георгиева Георгиева, Вихра Георгиева Найденова

ПСИХОСОЦИАЛНИ АСПЕКТИ НА ФАКТОРИТЕ НА РАБОТНАТА СРЕДА ПРИ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ 66
Ирена Димчева Стоилова, Милена Янчева-Стойчева

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ В ЖУРНАЛИСТИКАТА - ПРЕГЛЕД НА НАУЧНА ЛИТЕРАТУРА 67
Ваня Илиева Печикамъкова-Зъбчева

ТОЛЕРАНТНОСТТА КАТО ВЕКТОР В ПРОЦЕСА НА ОРГАНИЗАЦИОННА СОЦИАЛИЗАЦИЯ 68
Ани Георгиева Тодорова

ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ЕМОЦИОНАЛНОТО БРАНДИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ЗАДЪРЖАНЕ НА КЛИЕНТИ В ЗАСТРАХОВАНЕТО 69
Десислава Стоянова Кайрякова

СЕКЦИЯ „ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ОЦЕНКА: ЛИЧНОСТ, КОГНИЦИИ И ПОВЕДЕНИЯ“

ПИЛОТНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПСИХОМЕТРИЧНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ВЪПРОСНИКА ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА ОБСЛУЖВАЩИЯ ЛИДЕРСКИ СТИЛ SLQ28 70
Симеон Колев Маджаров

МЕТОДИКИ ЗА ОЦЕНКА НА КРЕАТИВНОСТТА В РАННАТА ЗРЯЛОСТ 71
Петър Петров Симеонов

МАРКЕРИТЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ В ПРОФАЙЛЪРИНГА. ТЕОРЕТИЧЕН ПРЕГЛЕД И КЛАСИФИКАЦИОННИ ПОДХОДИ 72
Емма Ленивна Берсуцка

АДАПТАЦИЯ И ВАЛИДАЦИЯ НА ВЪПРОСНИЦИ ЗА АКАДЕМИЧНА ПРОКРАСТИНАЦИЯ И ЗА КОГНИЦИИ, СВЪРЗАНИ С ПРОКРАСТИНАЦИЯТА 73
Анна Валентинова Павлова, Александра Радославова Радева, Диляна Иванова Христова, Иван Иванов Витанов, Мина Ивова Неделчева-Дацова

АДАПТАЦИЯ И ВАЛИДАЦИЯ НА ВЪПРОСНИК ЗА ПРОКРАСТИНАЦИЯ 74
Бранислав Панайотов Панов, Йоанна Пламенова Михова, Александър Пламенов Влаховски, Ели Валентинова Кирилова, Християн Ивайлов Христов, Дара Божидарова Цветкова, Виктор Ивайлов Милков, Емил Иванов Иванов, Юлиан Патев, Мина Ивова Неделчева-Дацова

КОНСТРУИРАНЕ НА ВЪПРОСНИК ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВРЕМЕТО 75
Стилиян Илков Кръстев, Весела Веселинова Гушева, Кристия Росенова Иванова, Вяра Радославова Радославова, Кристиана Светославова Кючукова, Цветелина Стоянова Цонева, Евгения Свиленова Мирчева, Стефан Стойков Стефанов, Мина Ивова Неделчева-Дацова

СЕКЦИЯ „КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ПОГЛЕД КЪМ СОЦИАЛНИТЕ ФЕНОМЕНИ“

МОДАТА: ВИЗУАЛНА КРИТИКА НА ИЗЛИШЪКА И МОДЕЛ ЗА УСТОЙЧИВО ПОВЕДЕНИЕ 76
Радостина Господинова Радичкова

РОЛЯТА НА СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЕТО В ПРОЦЕСИТЕ НА ОПОЗНАВАНЕ И ПРИЗНАВАНЕ НА ДРУГИЯ 77
Ина Николаева Николова

ИСТОРИЧЕСКИ КОРЕНИ И ВЛИЯНИЕ НА ТЕРОРИЗМА 78
Радина Николаева Великова

ЩРИХИ ОТ ИКОНОМИЧЕСКОТО МИНАЛО НА ГРАД СОФИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА НА КРИМСКАТА ВОЙНА (1853-1856Г.) ДО ОСВОБОЖДЕНИЕТО ПРЕЗ 1878 ГОДИНА 79
Йордан Седефов Миленов

ИСТОРИЯ НА НАЦИОНАЛНАТА ШКОЛА ЗА ДОКТОРАНТИ И МЛАДИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ В СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ 80

ПРИВЕТСТВИЕ

от доц. д-р Анна Александрова-Караманова

Директор на Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки

Уважаеми колеги,

За мен е удоволствие да Ви приветствам на **XVI-тата Национална Школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки** ***„Многообразните общности: индивидуални, социални, културни, политически и икономически различия"***

Многообразните общности, състоящи се от хора със значими различия помежду си, стават все по-обичайни в съвременния социален свят. Благодарение на развитието на технологиите е лесно да обменяме информация и да се свързваме с другите, пътуванията стават все по-достъпни, а миграционните процеси са интензивни. Хората вече не работят и не живеят в изолирана среда, а сред хора и общности, с които имат значими различия. Тазгодишното XVI-то издание на Националната Школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки е посветено на многообразните общности и различията, разбирани в най-широк план, като индивидуални, социални, културни, политически и икономически различия. И в България, и в глобален мащаб сме свидетели на противопоставяне и разделение на основа на нашите различия. Как могат социалните науки да допринесат за разбирането на различията, за равнопоставеността, приобщаването, мирното съвместно съжителство и ефективното функциониране на многообразните общности?

Тези въпроси намират отговор в научната програма на тазгодишното XVI издание на Националната Школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки. Включените в програмата 64 доклада са разпределени в следните десет тематични секции: Секция 1 „Психосоциални детерминанти на здравето", Секция 2 „Психични разстройства и увреждания. Консултиране, психотерапия и социални услуги", Секция 3 „Стареене, здраве, здравеопазване", Секция 4 „Личност, дигитално пространство и социално взаимодействие", Секция 5 „Фактори на детско-юношеското развитие и образователни практики", Секция 6 „Социални и политически измерения на противопоставянето", Секция 7 „Инструменти за изследване и диагностика: личност, психично здраве и клинична практика", Секция 8 „Позитивни и негативни преживявания в работата. Организационни практики", Секция 9 „Психологически инструменти за оценка: личност, когниции и поведения" и Секция 10 „Културно-исторически поглед към социалните феномени".

В допълнение на тематичните секции с научни съобщения и обсъждания тази година програмата включва още една пленарна лекция на тема „Баланс между негативните и позитивните ефекти на пандемията от Ковид-19 в юношеска възраст“ (доц. д-р Анна Александрова-Караманова, ИИНЧ-БАН) и два интерактивни образователни формата: работен семинар „Социални различия в здравната самооценка на населението в България. Възможности за приложение на ЕСС“ (доц. д-р Елица Димитрова, ИИНЧ-БАН) и уъркшоп „Автоматизиране на референции и цитати със Zotero: практически уъркшоп“ (гл. ас. д-р Любомир Стойчев, ИИНЧ-БАН).

Уважаеми колеги, с това давам началото на научната програма на XVI-тата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки. Желая Ви успешно и ползотворно участие във форума!

Директор на Школата:
доц. д-р Анна Александрова-Караманова

ЛЕКЦИИ И УЪРКШОПИ

БАЛАНС МЕЖДУ НЕГАТИВНИТЕ И ПОЗИТИВНИТЕ ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ КОВИД-19 В ЮНОШЕСКА ВЪЗРАСТ

доц. д-р Анна Александрова-Караманов
Институт за изследване на населението и човека – БАН

Пандемията от Ковид-19 засегна значимо живота на хората навсякъде по света. Редица изследвания установиха значими негативни ефекти върху психичното здраве, здравното поведение и образователните резултати на юношите. Същевременно, бяха докладвани позитивни ефекти относно времето със семейството и времето за себе си. По данни от международното изследване HBSC, във всички изследвани 10 области от живота на над 100 000 юноши от 22 държави възприетите позитивни ефекти на пандемията надхвърлят негативните. Клъстерът на негативно повлияните в десетте области обхваща 14%, на позитивно повлияните – 42%, а „неутралният“ клъстер включва 44% от юношите.

Подцениха ли изследователите съществуването на позитивни пандемични ефекти? Какво показват изследванията в България?

Лекцията представя резултати от национално представително проучване сред 3326 юноши на 11-17 години, проведено през 2022/2023 година по проект № КП-06-Н55/7 „Здраве и благополучие на юношите в условията на пандемията от Ковид-19“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“, МОН.

От проследени 12 области от живота на юношите, в 7 преобладават възприетите позитивни ефекти (взаимоотношения със семейството, с приятелите, сън, здраве, хранене, справяне в училище, физическа активност), а в 5 – неутралните ефекти (животът като цяло, взаимоотношения с романтичен партньор, финансово положение на семейството, очаквания за бъдещето, психично здраве). Количественият анализ установи негативни ефекти върху психичното здраве, рисковите здравни поведения и академичната мотивация, и позитивни ефекти върху взаимоотношенията в семейството. Качественият модул регистрира преобладаващо негативни жизнени промени и емоции. Позитивните теми включват личностно развитие и посттравматичен растеж, нови приятели, време за себе си, повече сън и справяне чрез подкрепа от приятелите и близките, забавления в свободното време, физическа активност и повече учене.

СОЦИАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В ЗДРАВНАТА САМООЦЕНКА НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕСС

доц. д-р Елица Димитрова

Институт за изследване на населението и човека – БАН

Социалните различия в здравния статус на индивидите са широко дискутирана изследователска тема. Освен поведенческите индикатори от тип на наличие на медицински симптоми и оплаквания и не/здравословни навици и поведения, друг основен индикатор, който се използва в изследванията, посветени на здравето и неговите детерминанти, е т.нар. субективно оценен здравен статус. Въпреки че получената оценка на здравния статус е субективна и немедицинска, различни изследвания полазват, че е налице силна корелация между тази оценка и обективните индикатори за заболеваемост. По време на семинара ще бъдат разгледани възможностите за анализ на социалните различия в субективно оценения здравен статус на индивидите въз основа на данни от Европейското социално изследване (ЕСС), както и ще бъде проведена практическа част относно работата с данни от ЕСС.

АВТОМАТИЗИРАНЕ НА РЕФЕРЕНЦИИ И ЦИТАТИ СЪС ZOTERO: ПРАКТИЧЕСКИ УЪРКШОП

гл. ас. д-р Любомир Стойчев

Институт за изследване на населението и човека – БАН

Ефективното управление на референции и цитати е ключов аспект на научното писане, но често е времеемко и податливо на грешки. Този уъркшоп ще запознае участниците със Zotero – мощен, безплатен софтуер за управление на източници, който улеснява събирането, организирането и цитирането на научна литература.

По време на уъркшопа участниците ще придобият практически умения за:

- Инсталиране и настройка на Zotero за оптимална работа
- Събиране и организиране на референции от различни източници
- Автоматично генериране на цитати и библиографии в различни стилове
- Интеграция на Zotero с Microsoft Word (и евентуално за Google Docs при наличие на участници, които не ползват MS Word) за безпроблемно писане
- Използване на разширени функции като тагове, бележки и съвместно управление на Референции.

Този уъркшоп е предназначен за изследователи, студенти и докторанти, които искат да оптимизират работата си с цитати и да повишат ефективността на писането си. Не се изисква предишен опит със Zotero. В края на сесията участниците ще разполагат с практически умения за ефективно управление на референции и ще могат да пестят ценно време при писане на научни текстове.

СЕКЦИЯ „ПСИХОСОЦИАЛНИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА ЗДРАВЕТО“

СОЦИАЛНО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ РЕШЕНИЕТО ЗА ВАКСИНАЦИЯ СРЕЩУ ВИРУСА COVID-19: КАЧЕСТВЕН АНАЛИЗ ЧРЕЗ ФОКУС ГРУПИ

Дора Попова Узуновски

Софийски университет „Св. Климент Охридски”
Email: popova_dora@yahoo.com

Резюме:

Въведение:
Влиянието на социалната среда върху вземането на решения е от ключово значение в съвременната психология, особено при кризи като пандемията от COVID-19. Решението за ваксинация се оказва сложно, повлияно както от индивидуалните психологически черти, така и от социалните фактори. Целта на настоящото изследване е да анализира факторите, които влияят на решението за ваксинация чрез качествен подход.

Методи:
Използвани бяха фокус групи с ваксинирани и неваксинирани участници, като беше приложен тематичен анализ за изследване на техните възприятия и мотиви. Прегледът на литературата включва теоретични концепции за социално влияние, социална тревожност и индивидуални различия, които се оказаха релевантни за разбиране на феномена.

Резултати:
Резултатите показват комплексно взаимодействие на фактори. Неваксинираните често изразяват недоверие към здравните институции и официалния наратив. Ваксинираните, подложени на социален натиск от близки и работодатели, съжаляват за решението си. Тези, които възприемат ваксинацията като колективна отговорност, не изпитват такива съжаления.

Дискусия:
Наблюдава се, че каенето за взетото решение липсва при неваксинираните, докато при ваксинираните под натиск то е по-изразено. Тези с колективистичен възглед остават стабилни в решението си. Това подчертава нуждата от разграничаване на социалното влияние и индивидуалните психологически черти при вземане на решения в кризисни ситуации. Бъдещи изследвания могат да разширят разбирането за тези механизми.

Ключови думи: социално влияние, ваксинация, COVID-19, качествено изследване, социална тревожност, колективна отговорност

НАГЛАСИ НА ЗДРАВНИТЕ РАБОТНИЦИ В БЪЛГАРИЯ КЪМ ВАКСИНИТЕ: НАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД

Мария Христова Кафеджийска

Институт по философия и социология – БАН
Email: mar_caffe@yahoo.de

Резюме:

Въведение:
Здравните работници са предпочитан и доверен източник на информация относно ваксините. Затова техните нагласи и отношение към имунизациите са влиятелен фактор, формиращ решението за или против ваксинация в обществото. Целта на обзора е да се направи преглед на литературата относно нагласите на настоящите и бъдещите здравни работници в България към различни ваксини и да се идентифицират факторите, описани в източниците, влияещи на тяхното отношение.

Методи:
В настоящото изследване е направен наративен преглед на литературата по темата, като са включени източници на български и английски език, в които се намира конкретна информация за отношението на български здравни работници към ваксините. Използвана е базата на „Българския портал за отворена наука“ и Google Scholar. Търсенето се състоеше от комбинация от ключови думи на български и английски, като включваше термини, свързани с ваксинацията, видове здравни специалисти и детерминанти на колебанието към ваксините. Търсенето беше ограничено за изследвания публикувани след 2015г. Крайният брой на селектираните за пълен преглед изследвания беше 10 броя.

Дискусия:
Нагласите на здравните работници в България към ваксините варират значително в зависимост от вида на ваксината и тяхната медицинска специалност. Проучените източници показват високо доверие към задължителните ваксини и добро приемане на препоръчителните ваксини срещу COVID-19. Към ваксините срещу ЧПВ и сезонен грип се установяват по-негативни нагласи, обусловени от колебания относно ефективността и безопасността им, което води до ограниченото им активно препоръчване от здравните работници. Доверието в официалните институции, източниците на информация, специалността на здравния работник и вида на ваксината се идентифицират като основни фактори, оформящи нагласите към ваксините.

Ключови думи: здравни работници, ваксини, нагласи, колебание, имунизации

МЕЖДУ СОЦИАЛНА СТИГМА И ПОДКРЕПА – МОДЕЛИ НА ВЪЗПРИЕМАНЕ НА БЕЗПЛОДИЕТО И РИСКОВЕ

Ирина Орлинова Николова

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
Email: irina_0707@abv.bg

Резюме:

Въведение:
Безплодието засяга милиони хора по света и има сериозни социални, културни и психологически измерения. В много общества, включително и в българското, се отдава голямо значение на раждането и отглеждането на деца. Хората, засегнати от репродуктивни нарушения, се сблъскват с различни по степен и тежест предразсъдъци, както и със социалната стигма на безплодието. Целта на настоящия доклад е да обобщи и анализира причините за предразсъдъците към хората, страдащи от безплодие, както и да проследи прехода от стигматизиране към подкрепа през последните десетилетия.
Методи:
Докладът представлява обзор на литература и изследвания, свързани с психосоциалните последици от безплодието, обхващащи периода 2005 – 2025 г. Проследява връзката между социалните притеснения – следствие от репродуктивните нарушения, възможностите за превенция и лечение, и демографската ситуация в България. Описва моделите на възприемане на безплодието и прехода от стигматизиране към подкрепа спрямо безплодните лица.
Дискусия:
Безплодието се превръща в нарастваща криза в живота на хората с репродуктивни нарушения, в сериозен социален проблем, както и в един от важните аспекти в процеса на демографските промени. Основните изводи, които произтичат от направения анализ на литература, изследвания и статистически данни, водят до заключението, че общественото мнение и политиките спрямо безплодието търпят значителни промени в последните десетилетия. Въпреки, че приемането и подкрепата спрямо хората, борещи се с безплодие, нарастват, все още има редица предизвикателства по пътя на социалната трансформация.

Ключови думи: безплодие, стигматизиране, социална подкрепа, демографски промени, психосоциални последици

ЛИЧНОСТНИ ПРЕДИКТОРИ, СВЪРЗАНИ С РАКА НА ГЪРДАТА

Мария Мирянова Попадийна

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: popadiina73@gmail.com

Резюме:

Въведение:
В съвременните научни теории важна роля за възникването на злокачествените заболявания се отдава на канцерогенните вещества и физическите фактори, водещи до появата на тумори. Но стои въпросът не играят ли патогенна роля в тези условия психичното състояние на човека и особеностите на неговата личност?
Целта на настоящия доклад е да се систематизират и анализират проучвания по темата, демонстриращи ключовото значение на диспозиционните характеристики на личността, които влияят пряко или косвено върху развитието на заболяването, както и върху психичната адаптация към болестта.

Методи:
Връзката „личност – здраве" е представена през: когнитивно-мотивационно-релационния модел на Лазарус ; здравното поведение, базирано на модела на здравните убеждения; петфакторния модел на личността и теорията за личностен тип, по-конкретно личност тип С и Д.

Дискусия:
Жените с рак на гърдата показват високи нива на невротизъм и негативна афективност в съчетание с по-ниски нива на екстраверсия, насоченост към другите и добросъвестност. Откритостта към нов опит се свързва със завишен риск от развитие на болестта. Оптимизъм е силен предиктор на психосоциална адаптация , справяне и устойчивост. Въпреки липсата на достатъчно доказателства от проучвания, потвърждаващи причинно – следствената връзка между личността и рака, не би могло да се отрече нейното съществуване. Изучаването на чертите на личността, които влияят върху развитието на заболяването е от ключово значение за клиничната и психотерапевтичната практика при прогнозиране на хода и протичането на заболяването, приемането или отхвърлянето на лечението от пациента, както и успешната адаптация.

Ключови думи: рак на гърдата, личност, предиктори

ЖИВОТ СЛЕД ЕТИКЕТА: ИЗМЕРЕНИЯ НА ОНКОЛОГИЧНАТА СТИГМА

Николина Петрова Алексиева
Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: nina.alexieva@gmail.com; n.aleksieva@phls.uni-sofia.bg

Резюме:

Въведение:
Към настоящия момент онкологичната стигма в български контекст остава неизследвана в емпиричен план, което е сериозен дефицит в научното познание и клиничната практика. Липсата на стандартизирани инструменти за оценка на онкологичната стигма и на целенасочени психосоциални интервенции създава съществен пропуск в системната грижа за онкоболните пациенти у нас.

Методи:
Статията предлага теоретичен анализ на факторите, допринасящи за формирането на онкологичната стигма, нейните основни аспекти и психосоциални последствия. Акцентът е поставен върху социалните механизми на етикетиране, както и върху ролята на езика и използваните метафори в конструирането на обществените нагласи към онкологичните заболявания. Представени са водещите теоретични концепции в изследването на онкологичната стигма с цел очертаване на нейната многоизмерна природа, както и съвременни емпирични изследвания, психометрични инструменти и подходи за преодоляването ѝ. Отделено е внимание на ефективността на когнитивно-поведенческите, майндфулнес и смисъл-центрирани интервенции, като са обсъдени позитивните психологически и социални ефекти от тяхното приложение, докладвани в научната литература.

Дискусия:
Формулирани са насоки за бъдещи изследвания над онкологичната стигма в контекста на българската социокултурна реалност. Подчертана е необходимостта от емпирична проверка на обществените нагласи, както и от анализ на ролята на медийните образи и езикови клишета, свързани с онкологичните заболявания. Аргументира се нуждата от интегрален подход в справянето със стигмата, включващ работа с пациенти, техните близки, медицински специалисти, обществото, пациентските организации и формулиране на устойчиви политики на национално ниво.

Ключови думи: психоонкология, психология на здравето, онкологична стигма, социално етикетиране

ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТ НА СЪНЯ ПРИ ПАЦИЕНТИ С И БЕЗ ПАРОДОНТИТ – ПРЕДВАРИТЕЛНИ РЕЗУЛТАТИ

Иван Тодоров Иванов
Анжелика Спасова Велкова
Емилия Красимирова Насева

Медицински университет – София
Email: ivan.ivanov.dmd@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Сънят е ключов фактор за здравето на човека. Липсата на сън е свързан с редица хронични заболявания, включително пародонтални проблеми. Изследванията показват, че нарушенията на съня могат да влошат пародонталното здраве и да увеличат риска от заболявания като гингивит и пародонтит.
Целта на изследването е да проучи значимостта на съня за пародонталното здраве при пациенти над 18г. на територията на Република България.

Методи:
Проучването е реализирано в периода 2024 –2025 год. Обхванати са 502 пациента, лекувани във Факултета по дентална медицина - София. Проведена е детайлна пародонтална диагностика и анкета с оригинални въпроси и въпроси от валидирани международни инструменти.

Резултати:
Продължителността на съня при изследваните лица за едно денонощие варира значително - от 3 до 12 часа. Най-често нощният сън продължава между 6 и 7 часа – при 59,4% от респондентите. По-продължително, с около четвърт час повече, спят изследваните жени (p = 0, 02).
Проучването установява приблизително еднакъв относителен дял на лицата без пародонтит (50,4%) и на тези с пародонтит в различен клиничен стадий (49,6%). Не се установяват съществени различия в средната продължителност на съня при лицата без и тези с пародонтит. Мъжете с пародонтит имат средно с 20 мин. по-кратък сън от жените (p = 0,03).

Дискусия:
Пародонталните заболявания са често срещани състояния и имат социално-значим потенциал, поради възможността от загуба на дентицията, промени в лицевата естетика. Същевременно съществува двустранна взаимовръзка между проблемите със съня и системния отговор при нелекувано пародонтално заболяване. Необходими са задълбочени изследвания за установяването на ефекта на недостатъчното количество сън за развитието и прогресията на пародонтита.

Ключови думи: сън, пародонтит, пациенти без пародонтит

НЕВРОЦЕПЦИЯ И МЕНТАЛИЗАЦИЯТА В СЪВРЕМЕННАТА ПСИХОСОМАТИКА

Бойко Ценков Ценков

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: bttsenkov@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Съвременната наука за емоциите подчертава неразривната връзка между телесното и психичното функциониране, като акцентира върху ролята на тялото в афективната регулация и психосоматичната динамика. Невроцепцията се разбира като "автоматична оценка на сигналите за безопасност, опасност или животозастрашаваща ситуация"(Porges, 2022). Изследването има за цел да установи възможно взаимодействие между невроцепцията на сигурност, ментализационния капацитет(Fonagy, 2001) и интензивността на психосоматичните симптоми.

Методи:
Проучването се базира на несистематичен преглед и първичен анализ на емпирични данни, събрани чрез един стандартизиран инструмента: Mentalization Questionnaire (MZQ)(Hausberg et al. (2012), стандартизиран от К. Ханчева (2017) и два нестандартизирани за български условия самооценъчни въпросници: Neuroception of Psychological Safety Scale (NPSS) (Morton et al.,2024) и Brief Psychosomatic Symptom Scale (BPSS) (Li et al., 2023). Извадката е набрана по метода на първият отзовал (N= 207) и включва участници с и без диагностицирани соматични състояния, класифицирани и според интензивността на психосоматичните симптоми.

Дискусия:
Предварителните резултати показват, че ниските нива на възприета телесна и социална сигурност са свързани с нарушена ментализация, особено в измеренията „психична еквивалентност" и „отказ от рефлексия". Установените отклонения от параметричните допускания налагат допълнителна обработка чрез непараметрични методи (напр. Spearman, Mann-Whitney, Kruskal-Wallis), както и ревизия на аналитичния модел.
Настоящата работа очертава невроцепцията като възможен интегративен механизъм, който модулира психосоматичните преживявания чрез въздействие върху афективната регулация и когнитивната символизация, с потенциални клинични и теоретични приложения.

Ключови думи: невроцепция, ментализация, епистемично доверие, психосоматика, афективна регулация

СЕКЦИЯ „ПСИХИЧНИ РАЗСТРОЙСТВА И УВРЕЖДАНИЯ. КОНСУЛТИРАНЕ, ПСИХОТЕРАПИЯ И СОЦИАЛНИ УСЛУГИ

РИСКОВИ И ПРОТЕКТИВНИ ФАКТОРИ ПРИ КЛИНИЧНАТА ДЕПРЕСИЯ

Анджелина Самир Абу-Хишмех

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: anjelina.hishmeh@phls.uni-sofia.bg

Резюме:

Въведение:
Съвременните епидемиологични изследвания показват, че клиничната депресия е сред най-широко разпространените психични разстройства в световен мащаб. Разпознаването на нейните рискови и протективни фактори е важно, тъй като това би насърчило промоцията на психично здраве, превенцията на психична болест и провеждането на навременна терапевтична интервенция. Целта на настоящият доклад е да представи основните рискови и протективни фактори при клиничната депресия - демографски, биологични, психологични и социо-културални.

Методи:
Във връзка с изпълнение на поставената цел се извършва преглед на специализираната литература. В рамките на този преглед биват включени научни публикации, които пряко или косвено засягат интересуващата ни проблематика и които са публикувани в международни бази данни.

Дискусия:
Извършеният литературен преглед показва, че рисковите и протективни фактори при клиничната депресия са разнообразни и комплкесни. Въз основа на тези комплексни био-психо-социални фактори, във финалната част на доклада са обсъдени потенциалните методи за подпомагане на по-уязвимите групи, както и потенциалните методи за насърчаване на по-доброто психично здраве сред по-широката популация.

Ключови думи: клинична депресия, рискови фактори, протективни фактори

ПРИСТРАСТЯВАНЕТО КЪМ ПСИХОАКТИВНИ ВЕЩЕСТВА КАТО АДАПТИВЕН И ДЕЗАДАПТИВЕН СИМПТОМ: ПСИХОАНАЛИТИЧНА ПЕРСПЕКТИВА

Валентин Събев Събев

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: vsybev@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Настоящият теоретичен обзор разглежда пристрастяването към психоактивни вещества като комплексен психичен феномен, надхвърлящ традиционните биомедицински и поведенчески модели. Прави се опит за задълбочен теоретичен анализ на пристрастяването като симптом, компромисна формация, форма на самолечение и релационен заместител, произтичащ от несъзнавани конфликти, афективна уязвимост, нарушения в обектните отношения и вътрешни морални напрежения.

Методи:
Методологично докладът представлява наративен преглед на съществуващата литература, обхващащ класически и съвременни психоаналитични теоретични модели, както и емпирични изследвания върху пристрастяването. Особено внимание се обръща на разбирането за пристрастяването като ригидна стратегия за афективна регулация и стабилизиране на фрагментираното чувство за себе си.

Дискусия:
Съвременните интегративни перспективи, включително тези на невропсихоанализата и теорията на привързаността, допълнително подчертават ролята на афективната дисрегулация, дефицитните релационни преживявания и вътрешните механизми за справяне със срам и вина в генезиса на пристрастяването. Пристрастяването се концептуализира като защитен механизъм, който замества провалилите се вътрешни и външни обекти, осигурявайки илюзорно съдържане и афективна стабилност при преживяване на вътрешна празнота, срам и неинтеграция.

Ключови думи: пристрастяване, психоанализа, психоактивни вещества, афективна регулация, обектни отношения, самолечение

ПРЕМИСЛЯНЕТО (РУМИНАЦИЯ) НА ПРЕЖИВЯНО КРИЗИСНО СЪБИТИЕ В ПЕРСПЕКТИВАТА НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА ПОСТТРАВМАТИЧНИЯ РАСТЕЖ. ТЕОРЕТИЧНИ И ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ

Димитър Спасов Цветков

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: mitak_sc@abv.bg; dscvetkov@uni-sofia.bg

Резюме:

Въведение:
Концепцията за посттравматичния растеж е сравнително нова в психологическата наука и акцентира върху възможностите, след излагане на психотравмени обстоятелства, човек не просто да преодолее негативното преживяване, но и да достигне позитивна психологическа промяна, оптимизирайки себеефективността си и взоимоотношенията с другите. Премислянето (руминация) на травмиращото събитие се идентифицира като важен фактор за постигането на личностна оптимизация, макар и изследванята в това отношение да са оскъдни.

Методи:
Настоящият текст съчетава теоретичния анализ на съществуващи проучвания, свързани с руминацията с търсенето на приложни импликации в контекста на кризисното консултиране. Посредством метода на конкретните ситуации (case study) са илюстрирани някои подходи, при оказването на кризисна психологическа подкрепа, третиращи премислянето на събитието, като детерминанта на посттравматичния растеж.

Дискусия:
Синтезирането на съществуващи теоретични концепти и изследвания по темата, с определени казуси от приложната кризисна психология, показва, че руминацията има абивалентно влияние за преодоляването на травмата и може както да повлияе негативно, като активира дезадаптивни механизми, така и да подобри личностните ресурси и да оптимизира мисловните модели. Това очертава възможности за индивидуализирани подходи, съобразно контекста и интензитета на премисляне (предъвкване) на преживяното при работа с кризисни случаи.

Ключови думи: посттравматичен растеж, премисляне (руминация) на събитието, травма, кризисно консултиране

ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ИНТЕРВЕНЦИИ ПРИ БЕЖАНЦИ: НАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД

Дениза Светославова Георгиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: denizageorgieva@yahoo.com

Резюме:

Въведение:
Психологическите интервенции и психотерапевтичните подходи заемат ключово място в подкрепата на психичното здраве на бежанците. Това обуславя необходимостта от задълбочено изследване на тяхната ефективност и културна приложимост. Целта на настоящия преглед е да представи наративен обзор на съществуващата научна литература относно най-често прилаганите психотерапевтични интервенции при бежанци и да анализира тяхното въздействие върху симптомите на ПТСР, депресия и тревожност, както и тяхната културна релевантност.

Методи:
Наративният обзор е избран като изследователски подход, тъй като методът позволява включване и анализ на широк спектър от информация, множество източници и изследвания, с оглед на най-често използваните терапии и тяхната приложимост в бежанския контекст.
Използвани са базите данни Google Scholar, PsychINFO и PubMed, като времевият обхват на търсенето обхваща периода от 2010 до 2024 г. Ключовите фрази, използвани при търсенето, са: „psychological interventions for refugees" и „trauma treatment refugees". Включени са само рецензирани емпирични и обзорни публикации, които: (1) изследват конкретни психотерапевтични интервенции и подходи; (2) включват участници, ясно дефинирани като бежанци; (3) представят резултати, свързани с ПТСР, депресия или тревожност.

Дискусия:
Прегледът показва, че когнитивно-поведенческата терапия (CBT), десензитизацията чрез движение на очите (EMDR) и нарративната експозиционна терапия (NET) са най-често изследваните и показват най-съществен терапевтичен ефект върху симптомите на ПТСР, депресия и тревожност. Арт и експресивните терапии, макар и по-слабо документирани, предлагат културно адаптивен, невербален подход, особено при деца и езикови бариери. Необходими са бъдещи изследвания с фокус върху културна приложимост и практическа ефективност.

Ключови думи: психотерапия, бежанци, травма, интервенции, ПТСР, културна приложимост

ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ВЪВ ФАМИЛНАТА ПСИХОТЕРАПИЯ: МОДЕРНИ И ПОСТМОДЕРНИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ДИСФУНКЦИОНАЛНИТЕ ПРОЦЕСИ В СЕМЕЙСТВОТО

Стивън Данчев Маринашев
Диана Иванова Бакалова

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: marinashevstephen@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Съвременното разбиране за дисфункционалните процеси в семейството се базира на развитието на различни теоретични модели във фамилната психотерапия, които отразяват както модерни, така и постмодерни парадигми. Модерните концепции се стремят към обективно описание на структурата и динамиката на семейната система, като извеждат причинно-следствени връзки между минали преживявания, роли и комуникационни модели. Постмодерните подходи, напротив, акцентират върху субективността, езика и социалния контекст, в който се формира смисълът на семейните взаимодействия.

Методи:
Целта на настоящия преглед е да се анализират основните теоретични модели и да се очертаят техните приноси към разбирането и терапевтичната работа с дисфункционални семейни системи. Прегледът е изграден на основата на несистематичен анализ на научна литература от водещи психотерапевтични школи, като се обхващат класически и съвременни текстове. Включени са модели с различна теоретична основа – психодинамични, трансгенерационни, преживелищни, структурни и стратегически, както и социално-конструктивистки и когнитивно-поведенчески интерпретации.

Дискусия:
Анализът показва, че модерните модели предлагат стабилна рамка за диагностика и интервенция, докато постмодерните отварят пространство за гъвкавост, диалог и съвместно конструиране на реалността.

Ключови думи: фамилна психотерапия, дисфункционални семейни системи, модерни подходи, постмодерни модели

МНОГОЗНАЧНОСТТА НА СУПЕРВИЗИЯТА В СОЦИАЛНАТА УСЛУГА - СЪПРОТИВА И ПРИЕМАНЕ ПРИ ПРОВЕЖДАНЕТО Й

Анелия Методиева Милошова

Югозападен университет „Неофит Рилски“
Email: aneliakn@abv.bg

Резюме:

Въведение:
Супервизията е задължителна съпътстваща методика в осигуряването на специализирана подкрепа на служителите, които осъществяват дейността по предоставяне на социална услуга.
Целта на настоящото изследване е да проследим многозначността на супервизията, съпротивата на супервизираните и способността за справяне с емоциите, приемането й като надграждане в професионалното израстване на специалиста.
Изборът на супервизор, приемането на супервизията като подкрепа води до функционалност и съхраняване на личността в работния процес на социалните услуги.

Методи:
Емпиричното изследване е осъществено чрез програма, която включва количествени и качествени методи - обобщеният брой на изследваните лица е 76, изследвани чрез онлайн въпросник сред мултидисциплинарни екипи, работещи в социалната сфера. Осъществено е структурирано наблюдение на провеждането на индивидуална и групова супервизия. Наблюдението даде възможност заполучаване на информация на реални съществуващи условия в социалните услуги, след което са изготвени протоколи с анализ.

Резултати:
Резултатите от изследването водят до разпознаване на групата от 17 специалисти с наличие на съпротива при участие в супервизия, която е задължителна и наложена със заповед от ръководителя. В същото време достигаме до резултат на значимостта на супервизията - нейното приемане в професионалното надграждане на знания, умения и най-вече на повишаване на емоционалната регулация.

Дискусия:
Информираността за въздействието на супервизията е в награждащ етап в социални услуги, изпълнявайки стандартите. Разпознаването на професионалните супервизори е в процес на нормативно структуриране, допускане, опознаване и резултатност.

Ключови думи: супервизия, многозначност, емоции, съпротива, приемане

ВЛИЯНИЕ НА ПРЕДСТОЯЩИТЕ РЕФОРМИ В РЕЗИДЕНТНИТЕ УСЛУГИ ВЪРХУ НИВАТА НА ТРЕВОЖНОСТ СРЕД ВЪЗРАСТНИТЕ ХОРА

Таня Илиева Иванова

Югозападен университет "Неофит Рилски"
Email: ivanova_t@abv.bg

Резюме:

Въведение:
В Република България протича процес на реформиране на резидентните услуги за възрастни хора и това поставя редица предизвикателства пред ползвателите и специалистите в тях. Тъй като с възрастта способността за реагиране на промени и адаптирането към новости силно намалява, възрастните хора в социалните услуги изпитват съмнения и несигурност, породени от предстоящите промени. Това от своя страна предизвиква високи нива на тревожност, които биха могли да задълбочат и влошат съпътстващите заболявания, обусловени от възрастта, а дори и да предизвикат нови.

Методи:
В доклада са представени резултати от проведено изследване сред потребители на резидентна социална услуга за възрастни, целящо да установи дали притесненията, породени от предстоящите реформи, оказва влияние върху нивата на тревожност.
За изследване нивата на тревожност е използвана самооценъчна скала на W. Zung и разработен за целта въпросник и е проведено проучване сред 60 потребители на възраст между 66 и 95 години.

Резултати:
Резултатите показват връзка между завишените нива на тревожност сред възрастните ползватели на социални услуги и предстоящите реформи.

Дискусия:
На база получените резултати са формулирани подходящи стратегии за подкрепа и адаптация към промените.

Ключови думи: реформи, резидентна услуга за възрастни, тревожност

БАРИЕРИ ПРЕД СОЦИАЛНАТА ИНТЕГРАЦИЯ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ В БЪЛГАРИЯ - КАЧЕСТВЕН АНАЛИЗ НА ПЕТ ЖИТЕЙСКИ РАЗКАЗА

Иван Николаев Колев

Институт по философия и социология – БАН
Email: ivan_n_kolev@ips.bas.bg

Резюме:

Въведение:
Въпреки нормативното утвърждаване на принципите за равноправие, включително чрез ратифицирането на Конвенцията за правата на хората с увреждания, социалната интеграция на лицата с увреждания в България се среща с множество предизвикателства. Целта на доклада е да се идентифицират някои от водещите трудности, които възпрепятстват пълноценното им участие в обществото.

Методи:
Използван е качествен биографичен подход, в рамките на който са проведени пет полуструктурирани интервюта с лица с увреждания, живеещи в институционална или домашна среда. Извадката е целенасочена, с фокус върху разнообразието на житейските истории и типа на увреждането, условията на живот, трудовата ангажираност и степента на социална активност. Анализът е подплатен с преглед на релевантната научна литература и съвременни теоретични рамки, включително трудове на български изследователи.

Резултати:
Анализът очертава 6 водещи типа бариери: физическа недостъпност на публичната и жилищната среда; ограничен достъп до пазара на труда, включително открита и прикрита дискриминация при наемане; формално прилагане на законодателството, но не и ефективно овластяване на хората с увреждания; психосоциална изолация, изострена от институционални модели на грижа; липса на персонализирана подкрепа, основно на достъп до услугите за лична асистенция и адаптирано обучение; дефицит на интимност. Въпреки трудностите, участниците демонстрират силна лична мотивация, стремеж към независимост и ангажираност с активистки каузи.

Дискусия:
Докладът потвърждава, че социалната интеграция на хората с увреждания в България продължава да бъде силно затруднена. Необходима е преориентация от медицински към социален модел на разбиране на увреждането, както и въвеждане на персонализирани механизми за подкрепа. Промяната следва да включва нормативно преразглеждане, социални и културно-просветителски инициативи, насочени към обществото и самите професионалисти в системата на социалната грижа.

Ключови думи: биографично интервю, социална изолация, достъпна среда, лична асистенция, пазар на труда, институционална подкрепа, интеграция на хората с увреждания

СЕКЦИЯ „СТАРЕЕНЕ, ЗДРАВЕ, ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ“

СОЦИАЛНИ И ЗДРАВНИ НЕРАВЕНСТВА СРЕД БЪЛГАРИТЕ В ПРЕДПЕНСИОННА ВЪЗРАСТ. РЕЗУЛТАТИ ОТ SHARE, ВЪЛНА 9

Анна Николаева Цачева

Институт по философия и социология – БАН
Email: annik_tz@yahoo.com

Резюме:

Въведение:
Предпенсионната възраст (55–64 г.) е свързана с рискове като намалени доходи, отпадане от трудовата заетост, влошено здраве и социална изолация. Тя представлява критична фаза, в която могат да бъдат приложени целенасочени интервенции за подкрепа и адаптация, насочени както към удължаване на трудовия живот, така и към подобряване на качеството на живот. Настоящото изследване цели да установи социални и здравни неравенства сред българите в тази възраст въз основа на социо-демографски (пол, местоживеене, образование, трудов статус, финансови възможности) и здравни показатели (самооценка на здравето, наличие на хронични заболявания, телесна маса, отказ от медицинска грижа) за да идентифицира групите в по-уязвимо социално и здравно положение.

Методи:
Използвани са данни от девета вълна на изследването SHARE, събрани в периода октомври 2021 – юни 2022 г.. Селектирана е възрастова група 55–64 години, включваща 245 лица. Приложена е дескриптивна статистика, ограничена до честоти и процентни разпределения.

Резултати:
Установява се наличие на социални и здравни неравенства като вниманието се насочва към следните уязвими подгрупи: живеещи в села и малки градове; едночленни домакинства; лица с ниско образование; безработни; хора с ограничени финансови възможности; лица с хронични заболявания; лица с наднормено тегло и затлъстяване; хора, отказващи здравна грижа поради липса на средства или недостъпност.

Дискусия:
Изследването потвърждава надеждността на SHARE като източник на емпирични данни, но ограничения като малък размер на извадката, липсващи отговори, отсъствие на данни за регион, доход, професия, сфера на заетост както и контекстът на събиране на данните (след COVID-19) подчертават необходимостта от допълнителни изследвания.

Ключови думи: SHARE, България, предпенсионна възраст, социални неравенства, здравни неравенства

ГЕРОНТОПСИХОЛОГИЯТА В БЪЛГАРИЯ: АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И БЪДЕЩИ ПЕРСПЕКТИВИ

Цветелина Емилова Шопникoлова

Медицински университет – София
Email: ts.docmusf@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Геронтопсихологията е интердисциплинарна област, която изследва психологическите промени, свързани със застаряването, както и психичните разстройства при възрастните хора. В контекста на нарастващото застаряване на населението в България, необходимостта от задълбочени научни изследвания и клинична практика в тази сфера става все по-осезаема.

Методи:
В настоящото проучване са използвани количествени и качествени методи за анализ на съществуващите научни публикации, клинични наблюдения и статистически данни относно психичното здраве на възрастните в България. Изследван е достъпът до психологическа помощ, както и нивото на информираност сред медицинските специалисти относно геронтопсихологичните проблеми.

Резултати:
Резултатите показват, че въпреки нарастващия интерес към психичното здраве в напреднала възраст, в България съществуват значителни пропуски в клиничната практика, както и ограничен достъп до специализирани услуги. Установена е нуждата от по-добра подготовка на специалистите и повишаване на обществената осведоменост относно психологическите аспекти на стареенето.

Дискусия:
Геронтопсихологията в България е изправена пред редица предизвикателства, включително липсата на достатъчно квалифицирани кадри и ограничени ресурси за научна дейност. Въпреки това, съществуват значителни перспективи за развитие чрез въвеждане на иновации в образованието и интердисциплинарен подход към грижата за възрастните хора.

Ключови думи: геронтопсихология, психично здраве, стареене, предизвикателства, перспективи

РОЛЯТА НА МОТИВАЦИЯТА, СОЦИОКУЛТУРНИТЕ ФАКТОРИ НА СРЕДАТА И ПСИХОЛОГИЧЕСКИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ЛИЦАТА, ПОЛАГАЩИ ГРИЖИ ЗА ВЪЗРАСТНИ ЧЛЕНОВЕ НА СЕМЕЙСТВОТО, ПРЕЖИВЕЛИ МОЗЪЧЕН ИНСУЛТ

Севгюл Османова Халилова

Военна академия „Георги С. Раковски“
Email: sevgyul.halilova.psychologist@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Инсултът е едно от водещите заболявания с висок риск за живота на възстановяващия се. В пряка връзка с този риск е непрекъснатата грижа за потребностите на индивида, преминаващ през изпитанието, вследствие на мозъчния инсулт и последиците от него.
Грижата за членове на смейството, преживели мозъчен инсулт е предизвикателство и в нередки случаи се стига до решение тази грижа да бъде предоставена на институция. Как и по какъв начин ситуацията повлиява на членовете на семейството и в каква насока се развиват взаимоотношенията между тях, както и разпределянето на отговорностите, е част от мотива за доклада.
Методи:
На основата на теоретичен обзор, целта на доклада е да анализира ролята на мотивацията, социокултурните фактори на средата и психологическите характеристики на лицата, поели грижата за възрастни членове на семейството, преживели мозъчен инсулт.
Дискусия:
Дискусията в доклада е свързана с анализирането на възможни стратегии за понижаване риска от заболявания на лицата, полагащи грижи за възрастен член на смейството, преживял мозъчен инсулт. От друга страна се дискутира перспективата на социалната система, относно развиване на по-добра база за подпомагане на болните, преживели мочъзен инсулт и за лицата, полагащи грижи за тяхното възстановяване.

Ключови думи: мозъчен инсулт, емоционална регулация, самооценка, лица, полагащи грижи за възрастни членове на семейството, преживели мозъчен инсулт

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И ЗДРАВНИ УСЛУГИ В ЕВРОПА ЧРЕЗ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ГЕОГРАФСКО-ИНФОРМАЦИОНЕН АНАЛИЗ

Теодора Светлозарова Александрова
Силвия Павлова Николова

Медицински университет "Проф. д-р Параскев Стоянов" – Варна
Email: teodorasp21@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Географските информационни системи (ГИС) са се утвърдили като ценен инструмент в здравните изследвания, особено при оценката на достъпа до здравеопазване. Те позволяват визуализиране и анализ на пространствени данни, което подпомага картографирането на здравни заведения, откриването на слабо обслужвани райони и оптимизирането на разпределението на здравни ресурси. Въпреки това, използването на ГИС в Европа е все още ограничено в сравнение с други региони като САЩ. Настоящият обзорен преглед анализира приложенията на ГИС в европейския контекст между 2020 и 2024 г., с цел да идентифицира тенденции, предизвикателства и възможности за подобряване на достъпа до здравеопазване чрез геопространствени технологии.

Методи:
Прегледът е извършен съгласно указанията PRISMA-ScR и методологичната рамка на Arksey и O'Malley, усъвършенствана от Levac et al. (2010). Търсенето е проведено в PubMed и Google Scholar за статии, публикувани между 2020 и 2024 г., с помощта на определени ключови думи. Въведени са критерии за включване и изключване от обзорния преглед.

Дискусия:
Прегледът е извършен съгласно указанията PRISMA-ScR и методологичната рамка на Arksey и O'Malley, усъвършенствана от Levac et al. (2010). Търсенето е проведено в PubMed и Google Scholar за статии, публикувани между 2020 и 2024 г., с помощта на определени ключови думи. Въведени са критерии за включване и изключване от обзорния преглед.

Ключови думи: географски информационни системи (ГИС), достъп до здравеопазване, пространствен анализ, обществено здраве, Европа

ВЛИЯНИЕТО НА КУЛТУРНИТЕ И СОЦИАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ ВЪРХУ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО МЕЖДУ ЛЕКАРИ И ПАЦИЕНТИ: ПРЕДЛОЖЕНИЕ ЗА РАМКА В БЪЛГАРСКИ КОНТЕКСТ

Кремена Миленова Кунева
Нов български университет
Email: kremena.kuneva@danaya.bg

Резюме:

Въведение:
Темата за комуникацията между лекари и пациенти придобива все по-голямо значение в контекста на културното и социалното многообразие. В България липсва цялостна рамка за интеркултурна комуникация, отчитаща етнически, езикови и социални различия. Въпреки повишения интерес, съществуващите модели често не отразяват реалните бариери в достъпа до качествена и разбираема здравна информация. Целта на доклада е да анализира релевантни теоретични парадигми и да предложи адаптирана концептуална основа за българския контекст.

Методи:
Използван е наративен преглед на литературата, включващ класически и съвременни теоретични рамки: теорията за културната компетентност (Campinha-Bacote, 2002), социалния конструктивизъм (Berger & Luckmann, 1966) и теорията за комуникацията като социална практика (Mishler, 1984; Gee, 1999). Включени са емпирични изследвания от международни научни списания, нормативни документи и статистически данни (НСИ, 2022; ИПИ, 2022). Анализирани са и практики от българската реалност, включително здравното медиаторство.

Дискусия:
Прегледът показва, че универсалните модели не отразяват сложността на социалната реалност в България. Налице е нужда от нова холистична рамка, включваща обучение по интеркултурна комуникация, използване на културни посредници, адаптирани информационни материали и стратегии за кризисни ситуации. Предложената рамка дава насоки за бъдещи изследвания и практически решения в условията на културна и социална чувствителност.

Ключови думи: здравна комуникация, културна компетентност, социален контекст, здравни медиатори, България, теория на комуникацията

СЕКЦИЯ „ЛИЧНОСТ, ДИГИТАЛНО ПРОСТРАНСТВО И СОЦИАЛНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ“

РОЛЯ НА ЛИЧНОСТНИ ОСОБЕНОСТИ ПРИ НАГЛАСИТЕ И АФЕКТИВНИТЕ ОЦЕНКИ НА СЪНИЩАТА

Криста Стоянова Пенева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Email: krista.peneva@gmail.com

Резюме:

Настоящото изследване има за цел да разгледа взаимовръзките между личностните особености, измерени чрез клиничните скали на Mini Mult-R, нагласите към съня и афективната оценка на сънищата. В изследването участват 435 лица, които попълват стандартизиран въпросник, базиран по модела на личностните тенденции, заложен в MMPI-2. Допълнително се изследват емоционалните преживявания по време на сън, както и нагласите към съня и сънуването, разделени в три фази: преди заспиване, по време на сън и при събуждане.

Резултатите от изследването разкриват статистически значими корелационни зависимости между клиничните скали на Mini-Mult R и афективното съдържание на сънищата. По-високите резултати по скалите за хипохондрия, депресия, психастения и хистерия са свързани с по-чести негативни емоционални преживявания в сънищата. Освен това, корелационният анализ показва значима връзка между хипохондрията, депресията и хистерията и нагласите към съня във всичките три фази, което предполага, че личностните особености са взаимосвързани със субективното преживяване на съня и събуждането. На база проведеният регресионен анализ личностните черти хипохондрия и психастения имат най-силно изразена обяснителна сила при оценка на нагласите към съня във фазата на събуждане. Останалите черти имат по-слабо изразен ефект.

Резултатите потвърждават хипотезата, че личностните тенденции играят съществена роля в оформянето както на емоционалното съдържание на сънищата, така и на индивидуалните нагласи към съня. Тези констатации предоставят нови емпирични доказателства в подкрепа на концепцията за съня като отражение на вътрешния емоционален свят на личността. Освен теоретичната си значимост, резултатите могат да имат практически приложения в психотерапевтичната практика, особено в области, свързани с разстройства на съня и индивидуалните различия в сънуването.

Ключови думи: сън, сънуване, афективна оценка, личностни тенденции, нагласи

СОЛАСТАЛГИЯТА В БЪЛГАРИЯ: ЛИЧНОСТНИ ПРЕДИКТОРИ И ДЕМОГРАФСКИ МОДЕЛИ НА ЕКОЛОГИЧЕН ДИСТРЕС

Мария Венелинова Рац

Софийски университет „Св. Климент Охридски"

Email: maria.ratz@phls.uni-sofia.bg

Резюме:

Въведение:

Настоящото изследване разглежда психологическата концепция за соласталгията – емоционален дистрес, породен от влошаване на околната среда – и изследва нейната връзка с личностните черти от модела „Големите шест" в българския социокултурен контекст.

Методи:

Приложен е количествен емпиричен дизайн с анкетиране на представителна извадка от 535 български граждани (58% жени, 42% мъже) на възраст между 18 и 60 години. Използвани са t-тестове за установяване на разлики по пол и образование, еднофакторен дисперсионен анализ (ANOVA) за оценка на различията по възраст и линейна регресия за установяване на връзката между личностните черти и нивата на соласталгия.

Резултати:

Резултатите показват, че жените изпитват значително по-високи нива на соласталгия от мъжете. Възрастовите различия показват, че най-младата група отчита най-ниски нива, докато групата на възраст 46–60 години демонстрира най-високи стойности на дистрес. Разликите по образование са слабо изразени, но съответстват на международните тенденции. Регресионният анализ показва, че личностните черти Добросъвестност и Добронамереност са значими предиктори, обясняващи 17.6% от вариацията в соласталгията.

Дискусия:

Изследването внася оригинален принос в научната литература, представяйки първото систематично емпирично изследване на соласталгията в България, и подчертава значението на личностните и демографските фактори в отговорите на климатичните промени. Резултатите подсказват необходимостта от чувствителна към личността климатична комуникация и психологически интервенции за благополучие.

Ключови думи: соласталгия, личностни черти, екологичен дистрес, екологична психология, България, големите шест

МОТИВАЦИЯ ЗА УЧАСТИЕ В СОЦИАЛНАТА МРЕЖА TIKTOK

Милен Димитров Русев

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: milen.d.rusev@gmail.com

Резюме:

Въведение:

В контекста на нарастващата роля на социалните мрежи в ежедневието на хората, TikTok се отличава с интензивно привличане на аудитории от по-млади потребители към съдържание, съставено от кратки видеоклипове. Въпреки широкото ѝ разпространение, емпиричните данни върху мотивационните фактори за участие в TikTok идентифицират хетерогенни съвкупности от мотиви, сред които присъстват, както общи модели, така и определени вариации. Различията в концептуалните възгледи към темата, съчетани с нейната значимост, обуславят необходимостта от настоящия доклад.

Целта на обзора е да анализира и обобщи водещи проучвания по темата, за да се категоризират доминиращите мотиви за участие в TikTok. Освен това, в него се предлагат насоки за разширяване на съществуващите изследвания.

Методи:

Извършен е преглед на литературата, фокусиран върху релевантни емпирични изследвания, които разкриват аспектите на мотивацията в TikTok. Водещо място заемат проучванията, които разглеждат мотивите на различни демографски групи участници чрез рамката на Теорията за употреба-удовлетворение (Uses and Gratifications Theory).

Дискусия:

Анализът идентифицира четири основни мотива за употреба на TikTok: забавление, социално взаимодействие, себеизразяване, ескейпизъм (бягство от реалността). Степента на проявление и значимост на тези мотиви варира в зависимост от фактори като разнообразието в използваните методологии, влиянието на възрастта на изследваните лица, както и културния контекст. В тази връзка се предлагат насоки за бъдещи изследвания, включващи разширяване на теоретичната рамка и прилагане на лонгитюдни и експериментални подходи.

Ключови думи: виртуални социални мрежи, TikTok, мотивация

ПРЕЗЕНТАЦИЯ И САМОПРЕЗЕНТАЦИЯ В ДИГИТАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО: СОЦИАЛНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ

Иванка Тодорова Давчева

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски"
Email: ivanka.davcheva@uni-plovdiv.bg

Резюме:

Въведение:
Изследването разглежда социално-психологическите аспекти на презентацията и самопрезентацията в дигиталната среда, с фокус върху влиянието на социалните медии върху идентичността, междуличностните отношения и психичното здраве. Обърнато е внимание на концепции като управлението на впечатленията (Goffman, 1959), хиперлична комуникация (Walther, 1996), социално сравнение (Festinger, 1954) и дигитална идентичност

Методи:
Използван е количествен подход чрез анкетно проучване сред потребители на социални мрежи, с цел изследване на нагласите към автентичност, идеализация, саморазкриване и социално сравнение. Приложена е Ликертова скала за оценка на поведенческите и емоционалните нагласи

Резултати:
Предварителните данни показват висока степен на селективна самопрезентация, по-силно изразена при младите участници. Идеализацията корелира положително с негативно емоционално въздействие, докато автентичността се свързва с по-добро психично благополучие и удовлетвореност от онлайн взаимодействията.

Дискусия:
Резултатите подчертават необходимостта от по-осъзнато поведение в дигиталните платформи и значението на социално-психологическите механизми за поддържане на автентични връзки онлайн. Изводите имат приложение в образователни и психотерапевтични практики, както и в дизайн на дигитални среди.

Ключови думи: самопрезентация, дигитална идентичност, автентичност, идеализация, социално сравнение, онлайн поведение

АНАЛИЗ НА НАГЛАСИТЕ ЗА ДОБРОВОЛЧЕСТВО СРЕД ПОКОЛЕНИЕ Y И Z В БЪЛГАРИЯ

Иво Милев Маев
Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: ivomaev@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Настоящото изследване анализира нагласите към доброволчеството сред представители на Поколение Y (род. 1981-1996) и Поколение Z (род. 1997-2012) в България. Целта е да се очертаят основните тенденции във възприятията, мотивациите, предизвикателствата и очакванията на младите хора, свързани с участието им в доброволчески инициативи.

Методи:
Проведени са 42 качествени, полуструктурирани дълбочинни интервюта с представители на Поколение Y (n=21) и Z (n=21), подбрани да отразяват разнообразие по възраст, образование, заетост и географско разположение. Данните от периода юни-октомври 2024 г. са анализирани тематично, фокусирайки се върху мотивации, бариери, влияние на технологиите и очаквания към организациите.

Резултати:
Мотивационният профил на младите доброволци е сложен, съчетаващ алтруизъм и желание за промяна (около 66%) с прагматични цели като придобиване на нови умения и опит (57.5%), социални контакти и принадлежност (53.7%) и кариерно развитие (37%). Основните бариери пред доброволчеството са липсата на време (над 80%), недостатъчната или неадекватна информация (около 55%) и финансовите ограничения (36.4%). Дигиталните технологии и социалните мрежи са основен източник на информация (над 85%) и инструмент за ангажиране, като около 57% проявяват интерес към онлайн доброволчество. Младите хора очакват от организациите гъвкавост (над 70%), яснота и прозрачност относно ролите и въздействието (52-53%), както и признание и оценка на усилията (58%).

Дискусия:
Резултатите очертават профила на младите доброволци в България като хора с комплексна мотивация, съчетаваща идеализъм с прагматизъм, което кореспондира с глобалните тенденции за тези поколения. Идентифицираните бариери, особено липсата на време, налагат необходимост от по-гъвкави, проектно-базирани и дигитални форми на участие. Ролята на технологиите е амбивалентна – мощен инструмент за мобилизация, но и източник на предизвикателства. Очакванията отразяват промяна в ценностите, като младите хора искат да бъдат активни и ценени партньори.

Ключови думи: доброволчество, Поколение Y, Поколение Z, мотивации, бариери, нагласи

ЗА ВЛИЯНИЕТО НА СТИЛА НА ПРИВЪРЗАНОСТ ВЪРХУ РАВНИЩЕТО НА ОТДАДЕНОСТ В РОМАНТИЧНИТЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ – ДИАДИЧНА ПЕРСПЕКТИВА

Филипа Филипова Велкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: filipa.velkova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Към момента в психологическата литература се поддържа становището, че хората с несигурен стил на привързаност срещат повече предизвикателства при изграждането и поддържането на романтични връзки за разлика от възрастните със сигурна привързаност, които са по-ангажирани в своите взаимоотношения. Целта на настоящия доклад е да проучи и представи данни относно влиянието, което оказва стилът на привързаност върху равнището на отдаденост при партньорски двойки.

Методи:
Седемдесет двойки попълват три пъти през три месеца Въпросник за изследване на индивидуалния стил на привързаност „Преживявания в близките взаимоотношения – структури на връзката" и Въпросник „Скала модел на инвестираност".

Резултати:
На база на проведен Т-тест на Стюдънт става ясно, че двойките, при които и двамата партньори са със сигурна привързаност, демонстрират по-високи нива на удовлетвореност, отдаденост и инвестираност, както и по-ниски спрямо качество на алтернативите в сравнение с диадите с несигурна. От своя страна, получените от Т-теста на Стюдънт данни за проследяване на статистическо значимо изменение в резултатите през трите периода на тестиране сочат, че както при сигурните двойки, така и при тези с несигурна привързаност във времето се наблюдава стабилност в преценките им по скалите на „Скала модел на инвестираност".

Дискусия:
Данните подчертават ключовата роля, която играе сигурната привързаност в процеса на поддържането на удовлетворяващи взаимоотношения. Причината за изведената и при двата типа двойки стабилност в нивата по четирите скали на „Скала Модел на Инвестираност" може да бъде обяснена с допускането в дългосрочните партньорства индивидите да изграждат рутинни модели на взаимодействие, които подпомагат запазването на общото възприятие за връзката.

Ключови думи: стил на привързаност, партньорство, отдаденост, романтични взаимоотношения

ВЛИЯНИЕ НА НАРЦИСИЗМА ВЪРХУ МЕЖДУЛИЧНОСТНОТО ДОВЕРИЕ И ВЪЗПРИЕМАНЕТО НА ДЕЗИНФОРМАЦИЯ

Пламен Илиянов Петков

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: plamen.petkov85@gmail.com

Резюме:

Въведение:
В България, като и в други европейски страни (Аврамов, 2024, Eurofound, 2018, 2022; Palmisano & Sacchi, 2024) доверието в институциите продължава да намалява, като този спад се свързва с различни фактори, между които се отличава разпространението на фалшиви новини (Altay, Lyons, & Modirrousta-Galian, 2024) . Пандемията от COVID-19 и войната в Украйна изостриха проблема с достоверността на информацията и засилиха обществената чувствителност към този вид новини. Сред личностовите фактори, които подпомагат разпространението на фалшиви новини, според някои изследвания нарцисизмът се откроява като значим предиктор (Ahmed & Rasul, 2023; Calvillo, León & Rutchick, 2024; Haupt, Cuomo, Mackey & Coulson, 2024). Настоящата статия изследва връзката между нарцистичните личностови черти и разпространението на фалшиви новини, както и отражението на тези черти върху междуличностното доверие.

Методи:
В рамките на емпирично изследване са използвани въпросници за измерване на грандиозен и уязвим нарцисизъм (Raskin & Hall, 1979, Sivanathan et al., 2024), тест за податливост към фалшиви новини (Maertens et al., 2024) и скала за генерализирано доверие (Петков, 2024).

Дискусия:
Целта на изследването е да се анализира как различните измерения на нарцисизма влияят върху способността на индивидите да различават истинска от фалшива информация и нейното разпространение, както и как тези измерения се свързват с нивата на междуличностно доверие. Резултатите, подкрепени от предишни изследвания сочат, че хората с високи нива по измерението нарцисизъм са по-склонни да вярват и споделят фалшиви новини, както и, че имат по-ниски нива на междуличностно доверие.

Ключови думи: грандиозен нарцисизъм, уязвим нарцисизъм, дезинформация, фалшиви новини, междуличностно доверие, генерализирано доверие

СЕКЦИЯ „ФАКТОРИ НА ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОТО РАЗВИТИЕ И ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРАКТИКИ“

ОТ ИЗОЛАЦИЯ КЪМ ИНТЕГРАЦИЯ: ХОЛИСТИЧНИ ПОДХОДИ В ПОДКРЕПАТА НА ДЕЦА С АУТИЗЪМ (РАС)

Ваня Павлова Добрева – Манаил
Нов български университет
Email: dobrevavanya@hotmail.com

Резюме:

Въведение:
Децата и юношите с разстройства от аутистичния спектър (РАС) често срещат поведенчески, социални и академични затруднения, които могат да възпрепятстват успешната им интеграция. Традиционните методи на преподаване и терапия все по-често се поставят под съмнение, особено когато не водят до трайна промяна. За разлика от тях, холистичните подходи, особено в съчетание с Позитивна поведенческа подкрепа (PBS), набират популярност сред преподаватели, терапевти и родители като по-ефективни алтернативи.

Методи:
Настоящото казусно проучване проследява развитието на двама ученици с РАС след преминаване от традиционна академична програма към по-интерактивна и базирана на практически преживявания учебна програма. Новата учебна среда поставя акцент върху житейските умения и междуличностните отношения чрез дейности като градинарство, йога, социална комуникация, професионално обучение и образователни екскурзии. И двамата ученици започнаха да участват в индивидуални биофийдбек сесии. Данните са събирани чрез поведенчески графики, формуляри с академични цели и преки наблюдения от учители и родители.

Резултати и Дискусия:
Само след три месеца се наблюдаваха значителни подобрения в социалната комуникация и поведението. Учениците започнаха да участват в групови дейности и да взаимодействат с връстниците си за първи път. Биофийдбек обучението допринесе за подобряване на уменията за саморегулация. Интересното е, че въпреки намаления брой учебни часове по академични предмети, и двамата ученици показаха повишени академични резултати. Тези промени показват, че адаптирането на учебната програма с практически и значими дейности може да подпомогне както социалното, така и академичното развитие при ученици с РАС.

Ключови думи: аутизъм (РАС), биофийдбек, интеграция, учебна програма, социални умения, холистичен подход

СЪВРЕМЕННОТО ОБЩЕСТВО И ФЕНОМЕНЪТ ФЪБИНГ КАТО ДИГИТАЛНА ПАНДЕМИЯ, КОЯТО ЗАСЯГА МЕЖДУЛИЧНОСТНОТО СВЪРЗВАНЕ

Светлана Рангелова Кралева

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: s.r.rangelova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Съвременният социален свят се характеризира с дигитална свързаност, опосредстваща личния и професионалния живот. Различните социални роли са в максимална степен зависими от възможностите и ограниченията на дигиталните устройства. Целта на доклада е да представи нов феномен на отклоняване на вниманието към смартфон по време на междуличностна комуникация, който в англоезичната литература е въведен чрез термина „фъбинг" (phubbing) от телефон и игнориране („phone & snubbing"). Проверява се хипотезата как приоритизиране на вниманието върху смартфон от страна на родителя се отразява върху непосредственото преживяване на детето в контекста на комуникацията родител-дете.

Методи:
Чрез данни от пилотно изследване ще изясним каква е намесата на смартфона в диадата родител-дете. Изложението обобщава данни от натуралистично наблюдение на 101 диади родител с дете на възраст 4-6 години.

Резултати:
Резултатите от родителския „фъбинг" като невербално послание за игнориране, са изведени чрез тематичен анализ на поведенчески стратегии, с които децата си служат, за да получат вниманието на родителя, в опит да задоволят нуждите си от емоционално свързване. Данните сочат, че родителският „фъбинг" върху емоционалните преживявания на децата, може да бъде разглеждан като, съдържащ елемент на неглижиране.

Дискусия:
Предполага се, че дългосрочните ефекти от „фъбинг" изграждат имплицитно знание за отношенията, което включва неглижирането и системното игнориране на събеседника при комуникация „очи в очи" като неотменен елемент от близките взаимоотношения. Това променя из основи идеята на близост и свързване в диада, като я превръща в триадично общуване. Подобна перспектива налага необходимост от бъдещи изследвания на последствията от „фъбинг", както и внедряване на терапевтични практики за адаптивна употреба на дигитални устройства в съвременните семейства

Ключови думи: смартфон, фъбинг, родителско неглижиране, социално свързване

НАГЛАСИ ЗА ТЪРСЕНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНА ПОМОЩ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕКОМЕРНА УПОТРЕБА НА ПЕРСОНАЛНИ ЕКРАННИ УСТРОЙСТВА

Теодора Димитрова Христакиева
Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: teodora.hristakieva@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Първоначалният ентусиазъм от бурното навлизане на употребата в домашни условия на персонални електронни устройства вече има тенденция да бъде изместено от безпокойства, предизвикани вследствие както на прекомерната, така и на проблемната им употреба най-вече от децата в семействата.

Методи:
Използвана е авторска анкета, предназначена за онлайн попълване от родители на деца от първи до седми клас.

Резултати:
Настоящото пилотно изследване поставя фокус върху нуждата от професионална подкрепа за справяне с притеснения на родителите във връзка с продължителността или начина на употреба на домашните екранни устройства. Отговорили са 102 респонденти от София.

Дискусия:
Повечето родители са запознати с пристрастяването към екранни устройства като проблем. Тези, които смятат, че при децата им са налице признаци, насочващи към такъв проблем, са склонни да се обърнат за помощ към професионална подкрепа относно своите безпокойства от прекомерна употреба на екранни електронни устройства от страна на техните деца. Преобладаващо родителите търсят информация и самопомощ в Интернет.

Ключови думи: прекомерна употреба на екранни устройства, интернет зависимост

РЕКОНСТИТУИРАНИ СЕМЕЙСТВА - СЪЩНОСТ И ХАРАКТЕРИСТИКА НА ЕДНА РАЗЛИЧНА СОЦИО-ЕМОЦИОНАЛНА СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕТО НА ДЕЦАТА

Анна Ангелова Петрова

Институт за изследване на населението и човека - БАН
Email: aanpetr5@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Понятието „реконституирани семейства“ е част от съвременното разбиране за семейна структура. Изследвания в американската и западноевропейската научна литература разкриват, че близо половината от реконституираните семейни системи в тези страни притежават идентични характеристики. Разликата с традиционните нуклеарни семейства е в това, че реконституираните са формирани след развод или смърт на един от родителите и приоритетно включват деца от предишни връзки. Данните от научните публикации показват, че адаптационният процес на членовете в тях е сложен и изисква продължително време. Отношенията в семейството променят границите в него, както и ролите, които често пъти са неясно дефинирани от социалните норми. Проведените изследвания са провокирани от необходимостта за прецизиране на социалните, образователните и терапевтичните подходи, които да отговорят на новите изисквания, които реконституираните семейства поставят.

Методи:
Предложеният преглед включва над 30 международни публикации и трудове и обхваща периода от 70-те години на 20. век до наши дни. Методите, на които са базирани, включват интервюта, анкетни проучвания, мета-анализи и др. Фокусът са реконституираните семейства и техните психо-социални характеристики. В обхвата на теоретичните концепции са темите, свързани със: социо-емоционалното развитие, психично благополучие, конфликти, резилиънс на децата, отглеждани в реконституирани семейства и др. Основни аспекти са: адаптацията, идентичността, културната обусловеност, ролите на членовете на родителската субсистема и др.
Изключени са публикации, включващи единствено нуклеарни традиционни семейства, семейства с един родител и без последващо партньорство

Дискусия:
Реконституираните семейства демонстрират потенциал за стабилност, базирана на емоционална свързаност, комуникация и подкрепа. Наблюдават се и размити ролеви очаквания, неясни/липсващи социални норми. Идентифицирана е необходимост от изследвания и политики, които да обхванат новите семейни системи.

Ключови думи: реконституирани семейства, социо-емоционално развитие, психично благополучие, семейна система, отношения, адаптация

БИОПСИХОСОЦИАЛНИ И ЕКЗИСТЕНЦИАЛНИ ЕФЕКТИ ПРИ ЗАГУБА НА РОДИТЕЛ В ЮНОШЕСКА ВЪЗРАСТ

Венцислав Даниелов Ангелов

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: ventsislav.angeloff@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Смъртта на родител през юношеството е необратимо житейско събитие, за което често липсва адекватна предварителна подготовка и подкрепящи механизми, особено при подрастващите. Скръбта се проявява в четири основни измерения – психологическо, поведенческо, социално и физическо – които взаимно се преплитат и влияят на адаптивните възможности на индивида.

Методи:
Обстойният литературен обзор подчертава, че последиците от ранната загуба на родител се проявяват не само в непосредствения посттравматичен период, но и в дългосрочен план, включително и в зряла възраст. Недостатъчната емоционална подкрепа от оцелелия родител, както и липсата на ефективни социални мрежи, се идентифицират като критични фактори, които възпрепятстват успешната адаптация и създават условия за хронифициране на психологическия дистрес. Проучванията показват, че децата и юношите, преживели такава загуба, демонстрират повишена уязвимост към различни форми на психопатология, нарушени модели на социално функциониране, нарушено усещане за сигурност и идентичност, предизвикателства в придобиването на качествен образователен ценз и впоследствие кариерно развитие, както и трудности в интимните и романтични отношения в зряла възраст.

Дискусия:
Настоящият доклад разглежда многопластовото и дългосрочно въздействие на родителската загуба в периода на детството и юношеството, като фокусът е поставен върху емоционалните, психологическите, социалните и здравословните последици от това травматично събитие. Емпиричните данни и обобщения от значими изследвания очертават широк спектър от негативни последствия, включително засилен риск от депресивни разстройства, тревожност, суицидно поведение, когнитивни, академични и кариерни затруднения, социална изолация и трудности във формирането на стабилни междуличностни взаимоотношения. Показан е и възможният посттравматичен растеж след преживяването на такова житейско събитие.

Ключови думи: загуба на родител, биопсихосоциални, екзистенциални ефекти, юношество, зрялост

ЧАСТНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ЕС И БЪЛГАРИЯ. РЕЗУЛТАТИ ОТ КАЧЕСТВЕНО ПРОУЧВАНЕ В СОФИЙСКИ ЧАСТНИ УЧИЛИЩА

Ваня Станиславова Славова

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: stancheva@gmail.com

Резюме:

Въведение:
В страните от Европейския съюз частното образование се възприема предимно като право на свободен избор, алтернатива на държавното образование, осигуряващо различен подход към образователния процес, допълващо образование с интегриране на авторски методи и позитивно ориентирани подходи към учениците, възможност за осигуряване равен достъп до образование на маргинализирани общности и пр. Частните образователни институции в страни от ЕС, които са държавно финансирани, са задължени да приемат и спазват стриктно съответните държавни стандарти.
Частните училища присъстват като феномен в българското образование от края на 19-ти век, с прекъсване от 1944 до 1989 г. до сега. Те стават регламентирани участници от законова гледна точка през 2016 г., когато се приема нов Закон за предучилищно и училищно образование, където официално са включени в системата за държавно финансиране при определени условия.
Методи:
В доклада е направен теоретичен преглед на съществуващата система на частно образование в някои страни от ЕС и България и са представени резултати от проведено полу-структурирано качествено интервю с представители на четири частни столични училища, проведено през 2024 и 2025 г.
Резултати:
Резултатите от изследването показват, че учениците от частните училища участват в училищни и извънучилищни занимания, свързани с личностно израстване, кариерно развитие и емоционална регулация, обучават се в паралелки, с по-малък брой ученици, имат целодневна програма на обучение и авторски програми за позитивно развитие на юноши.
Дискусия:
Частните училища в България са около 5% от броя на всички училища в страната. Те нямат разнообразието и функционалността на европейските частни училища, но предлагат програми за позитивно развитие на юношите.

Ключови думи: частно образование, частни училища, финансиране, позитивно развитие на юношите, качествено проучване

ПРЕДЛОЖЕНИЕ DE LEGE FERENDA, КОЕТО СЕ ОТНАСЯ ДО ЧЛ. 8, АЛ. 2, Т. 1, Б. 3 ОТ НАРЕДБАТА ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ КЪМ СЪДЪРЖАНИЕТО НА ОСНОВНИТЕ ДОКУМЕНТИ, ИЗДАВАНИ ОТ ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА

Радослав Георгиев Оведенски

СУБ-клон Благоевград, секция Правни науки и история
Email: radi_ovedenski@abv.bg

Резюме:
Това предложение има за цел да насочи вниманието на законодателят и академичната общност към урегулиране на въпросите касаещи използването на Изкуствен интелект (Artificial Intelligence / AI) при разработването и защитаването на дипломни проекти.

Ключови думи: de lege ferenda, изкуствен интелект (artificial intelligence / AI), висше образование, свидетелство за професионална квалификация

СЕКЦИЯ „СОЦИАЛНИ И ПОЛИТИЧЕСКИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРОТИВОПОСТАВЯНЕТО“

СОЦИАЛНА СТИГМА, САМООЦЕНКА И ЖЕНСКАТА ИДЕНТИЧНОСТ

Капка Янкова Димова

Военна академия „Георги С. Раковски“
Email: ayo.joakim@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Докладът представя съвременна гледна точка за взаимовръзката между социалната стигма, самооценката и женската идентичност през призмата на съвременните психологически и социални теории. Анализират се различни форми на стигма – социална, автостигматизация, структурна стигма – и техният ефект върху психичното здраве, социалните роли и житейските перспективи на жените. Теоретичният обзор обхваща процеси като етикетиране, интернализация на негативни обществени нагласи и обектификация на женското тяло, както и механизмите, чрез които културни, медийни и институционални фактори поддържат неравенствата и социалната изолация. Направен е опит да се изследва как различните измерения на самооценката – глобална и условна са свързани с възприятието и преживяването на стигмата при жените.

Методи:
Използва се интерсекционалността като аналитична рамка, чрез която се проследява натрупването на уязвимости в случаите, когато полът се пресича с други маргинализиращи характеристики като етнос, социален статус, сексуалност или психично здраве. В този контекст се изследват малцинственият стрес и емоционалният труд – хронични психологически натоварвания, които често остават невидими, но допринасят за задълбочаване на вътрешните конфликти и социалната уязвимост. Анализира се интегративният подход, базиран върху модела за заплаха на идентичността от стигма и транзакционния модел за стреса, чрез който се изследват когнитивните и емоционални механизми за справяне със стигмата.

Дискусия:
Аргументира се необходимостта от интердисциплинарни интервенции – критична медийна грамотност, социална подкрепа и институционални политики, ориентирани към равнопоставеност. Адресирани към сложността на женската идентичност, в контекста на стигмата и създаването на условия за приобщаваща и устойчива социална среда.

Ключови думи: социална стигма, самооценка, женска идентичност, интерсекционалност, малцинствен стрес, структурна дискриминация

РАВЕНСТВО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ И УЧАСТИЕ НА ЖЕНИТЕ В ОБЩЕСТВОТО, В БЪЛГАРИЯ, ГЪРЦИЯ И РУМЪНИЯ, СПОРЕД ЕВРОПЕЙСКИЯ ИНДЕКС ЗА РАВЕНСТВО

Василена Недялкова Неделчева

Технически университет – Варна
Email: nedelcheva.vassilena@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Равенството между всички членове на обществото е законово обезпечено в законодателството на Европейския съюз и държавите му членки. Равенството между гражданите на едно общество е показател за неговото развитие и справедливост, но и път към общо и лично благоденствие.

Методи:
Целта на доклада е да разгледа състоянието на равнопоставеност между двата пола в балканските държави България, Гърция и Румъния, като се даде яснота в кои области жените във всяка една от държавите, членки на Европейския съюз (ЕС), имат равно участие с мъжете и в кои участието им следва да се подобри. В проучването се използва литературен обзор на изследвания в областта, с обхват 2010-2024г. Основен източник на информация е Европейският институт за равенство между половете (ЕИРП). Разглежда се Индексът за равенство между половете (ИРП), представляващ сложно-съставен показател създаден от ЕИРП, включващ областите: Работа, Време, Пари, Здравеопазване, Знание, Правомощия.

Резултати и Дискусия:
Резултатите от проучването показват различно ниво на равнопоставеност между половете в трите балкански държави. За целия разглеждан период, България показва най-висок индекс на равенство, доближаващ се до този на ЕС, докато Румъния и Гърция остават на най-ниски позиции. Преодоляването на неравенството е сложен процес, който не винаги е обвързан с нормативни пречки, както показват и различните резултати на всички държави членки на ЕС. Разбиране на въпроса с равнопоставеността между половете, както и път към решаване на проблема може да се потърси в историческия и културен контекст на всяка една от държавите.

Ключови думи: равенство между половете, участие на жените в обществото, Европейски индекс за равенство, Балкани

КЛАСИФИКАЦИЯ НА ПОДБУДИТЕ В РЕЛИГИОЗНИЯ ФАНАТИЗЪМ

Михаела Савова Тончева

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: Michaela.toncheva@gmail.com

Резюме:

Въведение:
В контекста на съвременните нива на агресивност в междучовешките отношения на личностно и глобално ниво, следва да анализираме мястото на вярата в мирогледа на човешкия вид. Религията винаги е заемала важно място за човечеството в смисъла на отговор на екзистенциални въпроси, взимането на стратегически решения за продължението на човешкия вид и други. Към днешна дата, имайки толкова много отговори и задавайки си редица въпроси, погълнати във времето на иновации и желание на човешко надмощие, е важно да анализираме мястото на религията в нашия свят.

Методи:
В дадената статия са проследени вижданията на редица автори за естеството на религиозния фанатизъм. Дадени са примери за крайни проявления на фанатизъм и е предложена класификация на подбудите в религиозния фанатизъм.

Дискусия:
Религиозният фанатизъм не е ново явление, но бидейки той пагубен в крайните си проявления, следва да се стремим към неговото предвиждане и превенция. Настоящата разработка предлага класификация на психологически аспекти и предпоставки, които могат да играят роля във формирането на религиозния фанатизъм.

Ключови думи: религиозност, религиозен фанатизъм, екстремизъм, конфликти, вяра, класификация

ВЛИЯНИЕТО НА МИГРАЦИЯТ ВЪРХУ СОЦИАЛНАТА СВЪРЗАНОСТ И МНОГООБРАЗИЕТО: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ В СЪВРЕМЕННИЯ СВЯТ

Таня Генова Стоилова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски"
Email: tania.stoilova@uni-plovdiv.bg

Резюме:

Въведение:
В настоящия доклад на тема: *„Влиянието на миграцията върху социалната свързаност и многообразието: Предизвикателства и възможности в съвременния свят"* се разглежда влиянието на миграцията върху социалната свързаност и многообразието в съвременния свят, акцентирайки на основните предизвикателства и възможности. Миграцията, една от най-съществени социални и икономически феномени, оказва значително влияние върху демографските структури и социалната динамика. Целта на доклада е да изследва как миграцията формира социалните отношения и икономическите взаимодействия.

Методи:
За да постигне тази цел, докладът използва различни методи на изследване, включително литературен преглед, анализ на данни от надеждни източници, качествени проучвания, сравнителен анализ на миграционни примери и систематичен анализ на политики. Тези методи предлагат многопластов подход към темата.

Резултати:
Резултатите от проучването показват, че миграцията предизвиква както социални конфликти и икономически проблеми, така и културно обогатяване и иновации. Установени са значителни предизвикателства, произтичащи от миграцията, които вредят на социалната свързаност, но същевременно са идентифицирани и множество възможности за развитие и интеграция.

Дискусия:
Дискусията акцентира върху важността на политики, които насърчават интеграцията на мигрантите, както и на нуждата от по-дълбочинни изследвания, за да се разберат напълно сложните динамики на миграцията. Докладът подчертава значимостта на темата и предлага пътища за бъдещи изследвания в сферата на миграцията и социалната свързаност.

Ключови думи: миграция, социална свързаност, многообразие

СОЦИАЛНИ РЕАКЦИИ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА ЦЕРЕМОНИЯТА ПО ОТКРИВАНЕ НА ОЛИМПИЙСКИТЕ ИГРИ ПРЕЗ 2024 ГОДИНА

Антония Каменова Павлова

Институт по философия и социология – БАН
Email: antonia.pavlova@gmail.com

Резюме:

Церемонията по откриването на Олимпийските игри през 2024 година в Париж не беше традиционно спортно събитие с временен, културно-символичен ефект. Тя се оказа социален феномен със силни колективни емоционални реакции и провокативен публичен разказ с амбивалентни знаци и смисли. Феномен, който е важно да бъде изследван, не толкова сам по себе си, колкото откъм прочитите и социалния отклик на събитието.

Настоящото изследване си поставя за цел да анализира именно реакциите към изведените и преживяни мета смисъл и послания, в чиито дискурс се разкриват връзки и интерпретации на социални теми и въпроси. Предмет на изследването са представители на две групи медии и лидери на мнение във Фейсбук с диаметрални интерпретации и съответно реакции към спектакъла. Общо са разгледани 4 медии с 13 публикации и 8 индивидуални профила във Фейсбук с общ брой от 39 поста по темата: „Svobodnaevropa.bg“, „Boulevardbulgaria.bg”, “Glasove.com”, “Pogled.info” от медиите, както и постовете на Theodore Ushev, Polina Paunova, Radoslav Bimbalov, Maria Kassimova-Moisset, Irini Zikidis, Daher Farid Daher - Lammoth, Кристиан Шкварек, Gergana Pirozova.

Съществуващата мултисемиотичност на текстовете ни мотивира да вплетем три методологически подхода в изследването: а) дискурс анализ, б) качествен, тематичен анализ на съдържанието и в) микро наблюдение на поведението в социалните мрежи. Текстовете са подбрани на принципа на снежното семплиране (Krippendorf, 2004) с установяване на индуктивен подход към осмислянето им.

Изследването се ориентира около общите закономерности в заряда на основния изследователски въпрос: „Какви са реакциите към церемонията в тяхната крайност и около кои тематични и ценностни ориентири се групират те?“. Отговорът съдържа изключителна многопластовост, която се разкрива през наслояването на библейски, изкуствоведски (творчески), политически, идеологически, морален, социален и исторически дискурс.

Ключови думи: олимпийски игри 2024 - откриване, дискурс анализ на съдържанието, реакции, интерпретации, медийни публикации, Фейсбук

ЗАЩО ПОЛИТИЧЕСКАТА КОРЕКТНОСТ Е ПОПУЛИСТКА?

Лука Леони

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: l.leoni@phls.uni-sofia.bg

Резюме:

Въведение:
В статията се изследва как политическата коректност (ПК) е свързана с популизма чрез повтарянето и последващото укрепване на политически натоварени разкази, които допринасят за социалната поляризация.
Методи:
Целта на статията е чрез литературен обзор по темата да свърже и да се придаде прагматичен облик на идеите на Lakoff (1980) и Fairclough (2003) за ролята на наративите в създаването на социалния свят, изследването на Laclau (2005) за психологическата основа на популизма както и изследването на Schwartz (2016) за психоаналитичните аспекти на ПК.
Дискусия:
Статията фокусира върху тези проучвания, които изследват психологическите елементи на ПК, като се подчертава как наративите са в основата на политическите и социалните дискурси, а ПК произтича от тези дискурси. В този смисъл тя се превръща в дискурсивен инструмент и реторична стратегия, която може да бъде използвана както от привърженици на десницата, така и от привърженици на левицата. Това е така, защото ПК е плод на специфичен базисен психологически процес, който е строго свързан с популизма.

Ключови думи: политическа коректност, лингвистика, популизъм, анализ на дискурси

ЕФЕКТИ ОТ ЕЛЕКТРОННОТО ГЛАСУВАНЕ ВЪРХУ ПАРТИЙНИТЕ РЕЗУЛТАТИ В БРАЗИЛИЯ И АРЖЕНТИНА

Пламен Цветанов Цветков

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: plamencvetkov1994@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Целта на настоящия доклад е да представя какви са ефектите от структурата на бюлетината и влиянието на „видимите" или „невидимите" кандидати (партийната подредба в самите бюлетини) върху резултатите на партиите в многопартийните системи на Бразилия и Аржентина

Методи:
Сравнителен анализ на партийните системи. Спецификата на този доклад се фокусира главно върху двете основни променливи – структурата на бюлетината и разпознаваемостта на кандидатите. Подобна типология ще позволи и по-добрата класификация на това, доколко машинното гласуване оказва пряко въздействие върху избора на избирателите/гласуващите и най-вече върху резултатите на партиите и върху това доколко благодарение на тези променливи печелят разпознаваемите или неразпознаваемите кандидати.

Дискусия:
Подобен доклад ще допринесе за по-доброто разбиране на тази проблематика, тъй като много предишни изследвания са фокусирани върху това с какво се справят машините, докато тук фокуса е върху това как те влият върху прекия избор на самите избиратели и впоследствие на партийните резултати. По този начин ще може по-добре да видим механизма на машините как взаимодействат и каква връзка правят между партийните представители, партийните резултати и съответно тяхното въздействие върху гласуването на избирателите.

Ключови думи: изборни системи, електронно гласуване, невидими и видими кандидати, Аржентина, Бразилия, изборни бюлетини

СЕКЦИЯ „ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ И ДИАГНОСТИКА: ЛИЧНОСТ, ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ И КЛИНИЧНА ПРАКТИКА“

АДАПТАЦИЯ НА КРАТЪК ВЪПРОСНИК ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ТЪМНАТА ТРИАДА

Борян Драгомиров Андреев

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: boroyan7@gmail.com

Резюме:

Въведение:

Основната идея на тази разработка е да се установят измервателните характеристики (надеждност и конструкт-валидност) и да се подготви за работа в България, най-краткият въпросник за измерване на Тъмната триада (Макиавелизъм, Психопатия, Нарцисизъм), създаден от Джонасън и Уебстър през 2010 година. Във всяко едно от измеренията на Тъмната триада е добавено по още едно твърдение, като тук важният момент е да се провери как новите твърдения корелират със скалите и как с еотразяват на нандеждността. На следващия етап задачата е да се провери с каква сила и знак се свързват скалите на Тъмната триада с шестте измерения на Психичното благополучие изведени от Карол Риф: Автономия, Постигане на важни цели в живота, Себеприемане, Изграждане на положителни отношения с другите, Личностен растеж, Контрол над средата. Третата стъпка се отнася до връзките на измеренията на Тъмната триада с Удовлетвореността от живота.

Методи:

В пилотното изследване участие имат 165 човека, подбрани на случаен принцип. Жените са 89, или 58,6% от извадката. Мъжете са 58, което е 38,2% от всички участници. Трима души не са пожелали да посочат пола си. Във възрастово отношение разпределението е в широк диапазон от 18 до 86 години, като средната възраст е 43,7 години стандартно отклонение от 13,9 .

Резултати и Дискусия:

С оглед на малкия брой айтеми трите измерения на Тъмната триада показват добра надеждност и измереният Коефициент Алфа на Кронбах е 0,71 за Макиавелизъм, 0,6 за Психопатия и 0,73 за Нарцисизъм. Добавените айтеми имат умерена и висока корелация със скалите и имат принос към надеждността. Конструкт валидността е проверена с прилагане на конфирматорен факторен анализ, като получените резултати потвърждават зададената от авторите структура на методиката. От проведеният корелационен анализ следва, че Макиавелизъм е в слаба, а Психопатия в умерена и отрицателна зависимост с Личностно израстване. Не е установена корелация между измеренията на Тъмната триада и Удовлетвореността от живота.

Получените резултати показват добри психометрични качества на Кратък въпросник за изследване на Тъмната триада и методиката може да бъде използвана за работа в български условия. Макиавелизъм и Психопатия възпрепятстват личностното развитие. Нарцисизъм няма връзка с Психичното благополучие.

Ключови думи: макиавелизъм, психопатия, нарцисизъм, психично благополучие, удовлетвореност от живота

БАЗЕЛСКИ КАРТИНЕН ТЕСТ ЗА ТРЕВОЖНОСТ B-PAT: ВИЗУАЛЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА ОЦЕНКА НА ТРЕВОЖНОСТ

Михаела Георгиева Чурусинова

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: mihaela.churussinova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Честото разпространение на тревожни разстройства в детска възраст, както и дълготрайните им последици върху психичното и емоционално благополучие на индивида, подчертават необходимостта от ефективни инструменти за навременна диагностика.

Методи:
Настоящият доклад обобщава резултати от наративен литературен преглед, посветен на стандартно използваните методи за оценка на тревожността при деца, като едновременно с това представя алтернативен визуален инструмент – Базелският картинен тест за тревожност (B-PAT; Dubi & Schneider, 2009). Разгледани са основните диагностични интервюта, въпросници и алтернативни методи за оценка и са представени резултатите от първоначална валидация на B-PAT в клинична и общностна извадка.

Дискусия:
Методологичните ограничения на съществуващите текстови инструменти, които често не са подходящи за по-малки деца, подчертават нуждата от нови методи за диагностика и скрининг. Прегледът акцентира върху необходимостта от различни подходи при оценка в различни възрастови групи и нуждата от информация от множество източници. B-PAT предлага адаптирана към възрастта и развитието на децата алтернатива на стандартните диагностични инструменти. Използването на изображения улеснява комуникацията с деца с ограничен вербален капацитет и насърчава тяхното активно и доброволно участие. Резултатите показват добра надеждност и валидност на теста, което подчертава потенциала му за използване в клиничната и изследователска практика.

Ключови думи: тревожност в детска възраст, инструмент за тревожност, методологични ограничения, Базелски картинен тест за тревожност, визуален инструмент

ПЪРВОНАЧАЛНА АДАПТАЦИЯ НА ВЪПРОСНИК „БАРИЕРИ ПРЕД ТЪРСЕНЕТО НА КОНСУЛТИРАНЕ ЗА ПСИХИЧНО ЗДРАВЕ (*BARRIERS TO SEEKING MENTAL HEALTH COUNSELING* - ВМНС) ЗА СТУДЕНТСКА ПОПУЛАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ

Дияна Добрева-Христова

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: dobrevadh@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Висшето образование често съвпада с прехода от юношеството към зрелостта и се очертава като период на лични промени и предизвикателства пред психичното здраве на младите хора. Според изследвания около 40% от студентите преживяват значителни психологически затруднения. Въпреки това, мнозина се въздържат от търсене на помощ, което изисква изследване на възпрепятстващите фактори. Настоящото изследване цели първоначална адаптация и оценка на надеждността и конструктивната валидност на въпросник „Бариери пред търсенето на консултиране за психично здраве“ (Shea et al., 2019) към български условия.

Методи:
Въпросник ВМНС оценява възприеманите бариери пред търсенето на помощ при студенти чрез стандартизирана процедура на самооценка по петстепенна Ликертова скала. Инструментът съдържа 27 твърдения в шест подскали. Пилотното изследване е проведено онлайн в извадка от студенти (N=160, възраст от 18 до 27 г.) след информирано съгласие. Данните са обработени с JASP.

Резултати:
Българският превод на въпросника показва вътрешна консистентност Cronbach's α = 0.87, като стойностите по подскали варират между 0.75 и 0.92. Експлораторният факторен анализ възпроизвежда оригиналната структура с ясно диференцирани факторни натоварвания. Конфирматорният анализ извежда добро съответствие на модела с корелирани фактори (CFI = 0.92; RMSEA = 0.05; SRMR = 0.06) и на бифакторния модел (CFI = 0.95; RMSEA = 0.04; SRMR = 0.06).

Дискусия:
Резултатите сочат за много добри психометрични характеристики и потвърждават надеждността на въпросника, като инструмент за оценката на бариерите пред търсенето на помощ сред студенти. Факторните анализи подкрепят конструктивната валидност, въпреки че извадката е под препоръчителния праг за CFA (Kline, 2015), което изисква потвърждение в бъдещи изследвания. ВМНС може да бъде използван за научни цели и в практиката на университетското консултиране.

Ключови думи: бариери пред търсенето на помощ, психологическо консултиране, студенти, адаптация на скала, ВМНС

ВАЛИДИРАНЕ НА САМООЦЕНЪЧНИЯ TYM („ПРОВЕРИ ПАМЕТТА СИ“) С УТВЪРДЕНИ КОГНИТИВНО СКРИНИНГОВИ ТЕСТОВЕ ПРИ ВЪЗРАСТНИ

Емилия Василева Базлянкова
Иво Давидов Попиванов

Нов български университет
УМБАЛ Александровска
Email: emiliabazlyankova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Деменцията е често срещана сред по-възрастното население както по света, така и в България. В контекста на увеличаващата се средна продължителност на живота в световен мащаб това заболяване става изключително актуално. Ранната диагноза на деменцията е изключително важна и се опира на когнитивни скринингови тестове като Mini-Mental State Examination (MMSE) и Montreal Cognitive Assessment (MoCA). „Провери паметта си“ (TYM) е наскоро адаптиран за България тест за самооценка на когнитивните умения и все още не е валидиран в страната. Сегашното емпирично изследване има за цел да събере данни в подкрепа на валидирането на този инструмент за българското население.

Методи:
В това корелационно изследване участваха 170 души над 60 години, като бяха включени 52 здрави участници и 78 с нарушение в когнитивната функция (от леко когнитивно нарушение до умерен дементен синдром). Линейната корелация между общите балове на TYM и MMSE и на TYM и MoCA беше проследена, както и вътрешната консистентност на TYM за определяне на когнитивното състояние

Резултати:
Корелационният анализ показа умерена (r = .52) и силна (r = .66) корелация на TYM с MMSE и съответно с MoCA. Задачите от „Провери паметта си“ демонстрираха приемлива вътрешна консистентност на item-ите (α = .61). В допълнение, образованието имаше слаб ефект върху представянето на теста според проведените дисперсионен и множествен регресионен анализ

Дискусия:
Самооценъчният тест TYM „Провери паметта си“ е обещаващ валиден инструмент с практическо приложение, проверяващ когнитивното функциониране на възрастните хора в България. Необходими са допълнителни изследвания с по-голяма извадка и клинично верифицирани случаи на деменция в посока стандартизирането на инструмента.

Ключови думи: деменция, когнитивно нарушение, скрининг, Test Your Memory (TYM), MMSE, MoCA

ПРЕДСТАВЯНЕ НА СОФТУЕРИ ЗА АКУСТИЧЕН АНАЛИЗ В ЛОГОПЕДИЯТА

Мартина Станчева Димова

Нов български университет
Email: mdimova@nbu.bg

Резюме:

Въведение:
Акустичният анализ служи за изследване на акустичните характеристики на говорните звукове и суперсегментните явления. В световната логопедична практика акустичните софтуери намират приложение в клиничната и изследователската дейност за обективна диагностика и оценка на комуникативни нарушения.
Приложението на подобни инструменти в България е ограничено поради липсата на достатъчно ефективно образование и практическо обучение в използването им, както и намалената им достъпност. Изключването на акустичния анализ от диагностичната процедура може да се отрази на точността и качеството на добитите данни и ефективността на терапевтичната интервенция.
Целите на разработката са да бъдат представени достъпни акустични софтуери, използвани в световната логопедия; да бъдат описани техните основни характеристики, възможности и ограничения; да бъдат идентифицирани изследователски и клинични контексти, в които са приложими.
Методи:
Докладът представя несистематичен преглед на литературата. Източници ще бъдат идентифицирани чрез търсене с ключови думи в бази данни с безплатен достъп PubMed, PubMed Central, ERIC, Google Scholar. Ще бъдат включени само източници в областта на логопедията, засягащи използването на акустичен софтуер в клиничен или изследователски контекст, публикувани между 2015-2025 г. на български и английски език.
Дискусия:
Прегледът на литературата ще допринесе към анализиране, синтезиране и интерпретация на наличната информация за характеристиките и приложенията на акустичните софтуери. Това би промотирало широкото използване на акустичния анализ в българската логопедична практика и би подпомогнало специалистите в избора на подходящ инструмент. Бъдещи изследвания биха могли да дефинират критерии за избор на софтуер, адаптация към българския контекст, обучение на специалисти в използването им.

Ключови думи: акустичен анализ, акустичен софтуер, инструментална диагностика

СЕКЦИЯ „ПОЗИТИВНИ И НЕГАТИВНИ ПРЕЖИВЯВАНИЯ В РАБОТАТА. ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРАКТИКИ“

АВТЕНТИЧНО ЛИДЕРСТВО И ПРЕЖИВЯВАНЕ НА СМИСЪЛ В РАБОТАТА: ДАННИ ОТ БЪЛГАРСКАТА БИЗНЕС ПРАКТИКА

Милена Петрова Хадживанова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Email: milena.hadzhiivanova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Съвременната наука подчертава ролята на смисъла в работата като ключов фактор за вътрешната мотивация, удовлетвореността и устойчивото професионално развитие на последователите (Steger et al., 2012; Wrzesniewski, 2003). Автентичното лидерство, концептуализирано като лидерство, основано на себепознание, морална интегрираност и прозрачност, се разглежда като стил с висок потенциал за формиране на смислово обвързване на последователите с труда им (Avolio & Gardner, 2005; Walumbwa et al., 2008). Настоящото изследване цели да провери хипотезата, че автентичното лидерство оказва положително влияние върху преживяването на смисъл в работата сред последователите.

Методи:
Изследването използва количествен подход с комбинирана анкетна скала, включваща два инструмента за автентично лидерство – AL-IQ (утвърден четирикомпонентен модел) и AL-MH (авторски седемфакторен модел), както и Work and Meaning Inventory (WAMI), който измерва три домейна: позитивно значение (Positive Meaning), формиране на смисъл чрез работа (Meaning Making through Work) и мотивация за принос към по-голямо благо (Greater Good Motivation). Извадката включва 255 респонденти от различни бизнес сектори. Анализът е проведен със SPSS 30 чрез описателна статистика, корелационен и регресионен анализ.

Резултати:
Резултатите показват силна положителна връзка между автентичното лидерство и всички домейни на WAMI. Най-висока прогностична стойност имат компонентите себепознание, интегритет и движен от кауза, формулирани в авторския 7-факторен модел. Получените резултати потвърждават хипотезата и се вписват в съществуващата научна рамка, като предлагат нов емпиричен принос в български контекст.

Ключови думи: автентично лидерство, смисъл в работата, себепознание, интегритет, движен от кауза, български контекст.

НЕВРОПЛАСТИЧНОСТ И КАРИЕРНА РЕАЛИЗАЦИЯ

Александра Маева Бонева

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: aleksandra.m.boneva@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Текстът представя теоретичен анализ на връзките между конструктите невропластичност и кариерна реализация. Невропластичността е способността на мозъка да се променя и адаптира в отговор на опит, учене, увреждания или външни стимули. Кариерната реализация е процесът, чрез който индивидът постига лична удовлетвореност, професионален напредък и смисъл в своята трудова дейност, съобразявайки личните си цели, способности и ценности с условията на пазара на труда.

Методи:
Представен е преглед на някои емпиричните изследвания. Изследване на функционална пластичност при моряци с fMRI показва, че дългосрочният професионален опит на моряци води до специфични промени в мозъчната функционална свързаност, което предполага адаптация на мозъка към специфичните изисквания на професията (Wang, Zeng, Shi and Yan, 2017).
Обобщавайки данни от множество невроизобразителни изследвания, мета-анализ установява, че професионалният опит води до структурни и функционални промени в мозъка. Например, експерти показват повишена активация в определени мозъчни области и увеличен обем на сивото вещество в сравнение с новаци (Wu et al., 2020).

Дискусия:
Темата за невропластичността, стиловете на учене и работната ефективност продължава да бъде обект на интензивни изследвания, като в последните години се появяват следните нови, противоречиви и специфични аспекти: „Изкуствен интелект и персонално обучение" - адаптивни технологии, базирани на неврообратна връзка и AI, позволяват наблюдение на мозъчната активност в реално време и адаптиране на учебния стил към когнитивния профил на индивида. „Невропластичност в зряла възраст и професионално развитие" - все повече данни показват значителна възможност за мозъчна адаптация и в напреднала възраст при подходяща стимулация. „Валидността на стиловете на учене" - въпреки популярността на концепцията за стиловете на учене, множество изследвания показват липса на емпирични доказателства, подкрепящи ефективността на преподаване, съобразено с тези стилове.

Ключови думи: невропластичност, ефективност, учене, кариера, кариерно развитие

ВЛИЯНИЕ НА УДОВЛЕТВОРЕНОСТТА ОТ РАБОТАТА ВЪРХУ НАМЕРЕНИЯТА ЗА ПРОМЯНА НА РАБОТНОТО МЯСТО

Весела Георгиева Георгиева
Вихра Георгиева Найденова

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: veselag@abv.bg

Резюме:

Въведение:
В условията на интензивна трудова мобилност и променящи се модели на работа, разбирането и изследването на индивидуални и социално-психологически различия в организационен контекст, както и факторите, влияещи върху намеренията за промяна на работното място, придобиват все по-голямо значение.
Целта на настоящето изследване е да анализира влиянието на удовлетвореността от работата върху формирането на намерения за промяна на работното място, взимайки под внимание социо-демографски и организационни фактори като настоящ и предпочитан модел на работа.
Методи:
В емпиричното изследване взеха участие 244 изследвани лица на различна възраст, длъжност и модел на работа. Приложени са стандартизирани инструменти: скала за удовлетвореност от работата на Пол Спектър и скала за намерения за промяна на работното място. Данните са обработени с описателна статистика, корелационен, дисперсионен и регресионен анализ.
Резултати:
Резултатите показват, че най-силно изразени предиктори на намеренията за промяна на работното място са удовлетвореността от естеството на труда (r =–.602, p<.01) и удовлетвореността от заплащането (r=-.533, p<.01). Освен тях по-слабо, но значимо съдействие за понижаване на намеренията за промяна имат удовлетвореността от ръководството (r=–.475,p<.01) и взаимоотношенията с колегите (r = –.467, p<.01).
Дискусия:
Потвърждава се значението на ключовите аспекти на удовлетвореността от работата за формирането на намеренията за промяна, както и необходимостта от адаптирани политики за задържане на служители и подобряване на работната среда, съобразени с тези различия.
Дискутира се ролята на лидерството и необходимостта от адаптирани политики за задържане на служители и подобряване на работната среда и областите, важни за хората на работното място.

Ключови думи: удовлетвореност от работата, текучество, намерение за промяна работното място

ПСИХОСОЦИАЛНИ АСПЕКТИ НА ФАКТОРИТЕ НА РАБОТНАТА СРЕДА ПРИ ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ СПЕЦИАЛИСТИ

Ирена Димчева Стоилова
Милена Янчева-Стойчева

Медицински университет – София
Email: 118840@students.mu-sofia.bg

Резюме:

Въведение:
Характера на педагогическата професия се видоизменя с изключително бързи темпове. Стресът на работното място се разглежда като сериозна заплаха за здравето на преподавателите. Професионалният стрес в икономическа дейност Образование възниква в резултат на взаимодействието между учителят и рисковите фактори на учебната среда. Учителското благосъстояние се дефинира чрез четири измерения: физическо и психическо здраве, както и когнитивно, субективно и социално благополучие. Проведеното проучване идентифицира два вида резултати: вътрешни – свързани с професионалният стрес и бърнаута при учителите, и външни – касаещи техническата и квалификационна обезпеченост от страна на образователната институция за работа при извънредни ситуации, каквато всъщност е пандемията COVID. Целта е да се проучи психичното здраве на учителите като се анализират психо социалните фактори на работната среда при дистанционна и присъствена форма на обучение.
Методи:
Изследвана популация: 1077 учители от начални, средни, професионални училища и гимназии в 6 района в България, които попълниха онлайн Google – формуляр на анкетната карта, както и на хартиен носител от м. Април 2024 до м. Януари 2025 г.
Инструментариум: Въпросник за изследване на психо социалните фактори на работната среда и тест за Бърнаут по методиката на Маслах за оценяване на тяхното психично здраве.
Резултати:
По отношение на общият бърнаут и стреса сред учителите резултатите показаха ниска честота и ниска към умерена интензивност. Проучването също доказа, че психо социалните фактори определят нуждата от реабилитация на образователните институции с цел превенция за подобряване на физическото и психичното здраве на учителите.
Дискусия:
Проучването показва необходимостта от прилагане на мерки и стратегии за минимизиране на стресовите фактори, както и техники за управление на стреса при учителите.

Ключови думи: психосоциални рискови фактори, учители, професионален стрес, бърнаут

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПСИХИЧНОТО ЗДРАВЕ В ЖУРНАЛИСТИКАТА - ПРЕГЛЕД НА НАУЧНА ЛИТЕРАТУРА

Ваня Илиева Печикамъкова-Зъбчева

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: pechikamakova@gmail.com

Резюме:

Въведение:

В работата си журналистите често се срещат с хора, преживели травматично събитие, стават свидетели на насилие, бедствия, кризи, без самите те да са жертви. Отразяването на такъв вид събития за другите крие риск за психичното здраве на тези професионалисти. За психично здраве в новинарската култура рядко се говори, а редакционната политика насърчава „страданието в мълчание“ (Buchanan & Keats, 2011). Естеството на журналистическата работа се променя ежедневно и журналистите е необходимо да бъдат гъвкави към изискванията на новите си задачи с оскъдна или никаква информация. Изследвания по света проучват предизвикателствата пред психичното здраве на журналистите, свързани с работата (Pyevich et al.,2003; Ertel et al.,2005; Heloani,2005), но в България този проблем остава недостатъчно изследван.

Методи:

Докладът представлява обзор на научна литература по темата, обобщаване на основните проблеми, свързани с психичното здраве в журналистиката и очертаване на проблема в локален контекст. Разгледани са публикации след 2000-та година, касаещи психично здраве и журналистика, като се поставят следните изследователски въпроси, свързани с: 1. психичното здраве и статуса на журналистите. 2. ефекта на професионалната култура на журналиста върху хода на психичните разстройства.

Дискусия:

Според данни от седмото проучване за свободата на словото у нас на Асоциацията на европейските журналисти - България, повечето от участниците в анкетата посочват, че „често“ и „понякога“ изпитват стрес и смятат, че работодателите в медиите трябва да осигурят професионална помощ за справяне със стреса. В този контекст проучването на предизвикателствата пред психичното здраве в журналистиката има своята научна значимост, актуалност и консултативна приложимост.

Ключови думи: психично здраве, журналисти, стрес, журналистика, проблеми с психичното здраве, психични разстройства

ТОЛЕРАНТНОСТТА КАТО ВЕКТОР В ПРОЦЕСА НА ОРГАНИЗАЦИОННА СОЦИАЛИЗАЦИЯ

Ани Георгиева Тодорова

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: ani_todorova@hotmail.com

Резюме:

Въведение:
В условията на нарастващо културно, етническо и ценностно разнообразие в съвременната работна среда, социализацията на новите служители придобива нови измерения. Организационната социализация вече не се свежда единствено до усвояване на формални правила и ролеви очаквания, а включва и способността на организациите да създадат приобщаваща култура.
Настоящият преглед изследва толерантността като ключов вектор в процеса на социализация – фактор, който влияе върху адаптацията, принадлежността и ангажираността на служителите. Целта на доклада е да анализира съществуващите научни концепции и емпирични изследвания относно взаимовръзката между толерантността и социализационните процеси в организациите.
Методи:
Докладът представлява наративен преглед на литературата, като обхваща публикации от организационната психология, мениджмънта и междукултурните изследвания. Анализирани са основни теоретични рамки (Van Maanen & Schein, 1979; Edmondson, 1999), емпирични изследвания върху толерантността и междуличностната динамика, както и приложими модели на приобщаване и организационно учене
Дискусия:
Анализът показва, че толерантността подпомага изграждането на психологическа безопасност, социално доверие и ефективно учене в екип. Прегледаните източници подчертават, че липсата на толерантност може да доведе до изолация, неравен достъп до социални ресурси и повърхностна интеграция. Установява се, че приобщаващата култура не само улеснява социализацията, но и засилва организационната идентичност. Предлагат се насоки за бъдещи изследвания в контекста на възрастово, етническо и ценностно разнообразие.

Ключови думи: организационна социализация, толерантност, приобщаване, културно многообразие, психологическа безопасност, включване

ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ЕМОЦИОНАЛНОТО БРАНДИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ЗАДЪРЖАНЕ НА КЛИЕНТИ В ЗАСТРАХОВАНЕТО

Десислава Стоянова Кайрякова

Стопанска Академия "Д. А. Ценов"- Свищов
Email: desislava.kayryakova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Настоящият доклад изследва ролята на емоционалното брандиране като стратегически инструмент за задържане на клиенти в застрахователния сектор – област, характеризираща се с висока степен на нематериалност, асиметрия на информацията и зависимост от доверието на клиента. Въведението поставя темата в контекста на съвременната маркетингова теория, подчертавайки нуждата от нови задълбочени проучвания на емоционално въздействащата бранд комуникация в условията на дигитализация и засилена конкуренция на съвременния застрахователен пазар. Целта на изследването е да се направи сравнителен анализ на утвърдени подходи за изследване на ефектите от емоционалното брандиране върху клиентската лоялност и задържането в застраховането.
Методи:
Методологично докладът представлява наративен обзор на три ключови изследователски подхода: поведенчески (Chou & Hsu, 2016), стратегически (Keller & Lehmann, 2009) и междуличностен (Roman, 2014). Анализирани са основните концепции, емпирични изследвания и приложимостта на всеки подход в контекста на застрахователните услуги.
Дискусия:
В дискусионната част се извеждат нови акценти, сред които: значението на емоционалната идентификация на клиента с бранда, активната роля на комуникацията между служител и клиент, както и нуждата от интеграция на визуални и символни бранд елементи. Изведени са насоки за бъдещи изследвания, включително количествени анализи на българския пазар, изследване на дигиталните взаимодействия и измерване на емоционалната стойност на клиента.

Ключови думи: застраховане, застрахователен маркетинг, емоционално брандиране, клиентска лоялност, задържане на клиенти, поведенчески подход

СЕКЦИЯ „ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА ОЦЕНКА: ЛИЧНОСТ, КОГНИЦИИ И ПОВЕДЕНИЯ“

ПИЛОТНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПСИХОМЕТРИЧНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ВЪПРОСНИКА ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА ОБСЛУЖВАЩИЯ ЛИДЕРСКИ СТИЛ SLQ28

Симеон Колев Маджаров

Военна академия „Георги С. Раковски“
Email: s.madzharov@rndc.bg

Резюме:

Въведение:
Надеждното измерване на обслужващото лидерство, добива все по-голямо значение в контекста на военна среда, където ефективността и моралът зависят от етичните лидерски практики. Целта на настоящото изследване е да потвърди психометричните характеристики на обслужващия лидерски стил (Servant Leadership) в български военен контекст.

Методи:
Метод за оценка на обслужващия лидерски стил, е чрез въпросник Servant Leadership Questionnaire (SLQ-28), с автори Лиден и сътрудници (Liden et al., 2008). Съставен от седем скали по четири айтъма, те са: Емоционално възстановяване, Създаване на стойност за екипа и общността, Помагане на подчинените да се развиват и постигат успех, Концептуални умения, Поставяне на подчинените на първо място, Етично поведение и Овластяване. Приложени са методи за проучвателен и потвърдителен факторен анализ, айтъмен анализ, както и оценка на вътрешна валидност и външната валидност, чрез Многофакторния въпросник за оценка на лидерски стил (MLQ 5x). Изследването е реализирано с извадка от 100 респонденти – военнослужещи.

Резултати:
Резултатите показват висока стойност на мярката KMO, съответно за айтъмите (KMO = 0,885) и за скалите (KMO = 0,900), а обяснената дисперсия достига съответно 70,71% и 100%. Вътрешната консистентност на скалите варира между $0,69 < \alpha < 0,87$. Външната валидност е потвърдена чрез корелационен анализ, между компонентите на обслужващото лидерство и лидерски стилове, както следва: трансформиращото лидерство ($0,24 < r < 0,48$), транзакционното лидерство ($0,25 < r < 0,36$), и ненамесващия се лидерски стил ($-0,21 < r < -0,46$).

Дискусия:
Резултатите потвърждават факторната структура, валидността и вътрешната консистентност, с което е постигната и целта на изследването, да се потвърди психометричните характеристики на SLQ28.

Ключови думи: обслужващ лидерски стил, SLQ28, факторен анализ, айтъмен анализ, валидност.

МЕТОДИКИ ЗА ОЦЕНКА НА КРЕАТИВНОСТТА В РАННАТА ЗРЯЛОСТ

Петър Петров Симеонов

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: simeonovpetarp@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Подробното изучаване на творческите способности е наложително поради доказано позитивният ефект на креативността върху ключови сфери от живота като образование, работа и благополучието на хората. Наличен е огромен брой методи за оценяване на креативността като най-общо те биха могли да се обособят в няколко основни категории – тестове за дивергентно мислене, личностни въпросници, въпросници свързани с интереси и нагласи, оценка както на продукти така и възможности за справяне с креативни задачи.
Методи:
Направен е преглед на над 20 методики оценяващи креативността, които обхващат всяка от изброените категории. За всяка са изведени плюсове и минуси в контекста на измерване на креативните умения на хора в ранна зряла възраст. Според спецификата на тази възраст по отношение на физическото развитие, когниции, опит съответно се прави и оценка на това колко подходящ е всеки тип тест.
Дискусия:
В зависимост от целите на всяко изследване има най-подходящи методики – за общи нива на креативност най-подходящи са личностните въпросници като кратката скала за креативно себеусещане или въпросници свързани с черти от личността които се обвързват с креативност – например отвореност към нов опит. За други цели като разбиране на това какъв е креативният потенциал на индивида и начина му на мислене са подходящи тестове свързани с дивергентното мислене като тестът на Торанс за творческо мислене. В обобщение - поставените цели при изследването на хора в ранна зряла възраст са от критично значение при избора на подходяща методика за измерване на креативност, а познаването на разнообразните методики е ключово за направата на този избор

Ключови думи: креативност, дивергентно мислене, личностни въпросници, методи за оценяване

МАРКЕРИТЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ В ПРОФАЙЛЪРИНГА. ТЕОРЕТИЧЕН ПРЕГЛЕД И КЛАСИФИКАЦИОННИ ПОДХОДИ

Емма Ленивна Берсуцка

Военна академия „Георги С. Раковски“
Email: emma@bersutska.com

Резюме:

Въведение:
Поведението в контекста на профайлъринга все повече се разглежда като сложна, многопластова конструкция, съставена от когнитивни, афективни и поведенчески маркери. Съвременната наука признава значението на цялостния интегративен подход при интерпретацията на такива маркери, особено в рамките на психологическите оценки. Новите теоретични модели подчертават нуждата от съпоставяне на различни типове маркери с оглед по-дълбоко разбиране на вътрешните психологически процеси. Целта на настоящия обзор е да представи ключови концепции и изследователски подходи за интегриране на поведенчески, когнитивни и други маркери в цялостна оценъчна рамка.

Методи:
Използван е наративен преглед на научна литература от бази като PubMed, PsycINFO и Google Scholar, обхващаща публикации от последните 10 години. Анализирани са теоретични модели за функционална и поведенческа интеграция, както и емпирични изследвания върху наблюдаемото поведение, мотивационни състояния и когнитивни функции. Прегледът изключва строго клинични случаи и се фокусира върху приложими интерпретативни рамки в оценъчна среда.

Дискусия:
Синтезът на данните разкрива потенциала на интегрираната интерпретация за повишаване на диагностичната валидност. Откроват се и предизвикателства – като трудността при установяване на консистентност между маркерите. Необходимо е развитие на инструменти за по-прецизна темпорална и функционална съпоставка. Бъдещи изследвания могат да се насочат към алгоритмизиране на интерпретативните рамки чрез използване на изкуствен интелект.

Ключови думи: профайлъринг, маркери, поведение, стратегия, лингвистика, анализ

АДАПТАЦИЯ И ВАЛИДАЦИЯ НА ВЪПРОСНИЦИ ЗА АКАДЕМИЧНА ПРОКРАСТИНАЦИЯ И ЗА КОГНИЦИИ, СВЪРЗАНИ С ПРОКРАСТИНАЦИЯТА

Анна Валентинова Павлова, Александра Радославова Радева, Диляна Иванова Христова, Иван Иванов Витанов, Мина Ивова Неделчева-Дацова

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: zani.pavlova@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Прокрастинацията се определя като тенденцията ненужно да се отлагат важни житейски, работни или учебни задачи, често за сметка на извършването на по-маловажни, по-малко спешни или по-приятни задачи или дейности. Прокрастинацията може да има негативни последици като по-слаб академичен успех, пропускане на срокове и провал в изпълнението на възложената работа. Хората, склонни към прокрастинация, може да имат автоматични мисли или руминации относно тенденцията си да отлагат, които да повлияват поведенческите и емоционални им реакции в последствие. Настоящото изследване цели да адаптира на български език два въпросника, свързани с прокрастинацията – въпросник за академична прокрастинация (McCloskey, J & Scielzo, S., 2015) и въпросник за когниции, свързани с прокрастинацията (Stainton, Lay & Flett, 2000).

Методи:
Въпросниците бяха преведени от студенти по психология и специалисти филолози. Изследването беше проведено онлайн и в него взеха участие 506 *ИЛ* (ученици над 16 г., студенти и неучащи). Участниците попълниха въпросника за академична прокрастинация (само учениците и студентите, N = 277) и въпросника за когниции, свързани с прокрастинацията, заедно с въпросници за управление на времето, себеоценка, личностна тревожност и личностните черти от Големите пет.

Резултати:
Данните от изследването се обработват към момента. Ще бъдат направени експлораторен факторен анализ, анализ на вътрешната консистентност и корелационни анализи за валидиране на въпросниците.

Дискусия:
Основната полза от изследването ще бъде добавянето на два ценни въпросника към българския психологически инструментариум. Въпросниците ще спомогнат скрининга на ученици и студенти за склонност към прокрастинация и ще допринесат за по-доброто разбиране на проблема и за неговата превенция.

Ключови думи: академична прокрастинация, когниции за прокрастинация, автоматични мисли, адаптация на въпросник, валидност, надеждност

АДАПТАЦИЯ И ВАЛИДАЦИЯ НА ВЪПРОСНИК ЗА ПРОКРАСТИНАЦИЯ

Бранислав Панайотов Панов, Йоанна Пламенова Михова,
Александър Пламенов Влаховски, Ели Валентинова Кирилова,
Християн Ивайлов Христов, Дара Божидарова Цветкова, Виктор Ивайлов Милков,
Емил Иванов Иванов, Юлиан Патев, Мина Ивова Неделчева-Дацова

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: branislav.p.panov@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Прокрастинацията се разглежда като хронично поведение на отлагане на задачи, което води до нарушаване на ежедневното функциониране. Въпреки че често се свързва с академичния контекст, прокрастинацията се проявява в множество сфери от живота – професионална, социална, домашна. Целта на настоящото изследване е да адаптира на български език въпросник за прокрастинация и да изследва неговата валидност и психометричните му характеристики

Методи:
Бяха прегледани няколко англоезични варианта на въпросници за прокрастинация и за основа на българския въпросник беше избрана скалата за „обща прокрастинация" – General Procrastination Scale, Lodha et al., 2019. От останалите варианти бяха добавени още шест айтема. Преводът и обратният превод на въпросите бяха извършени от студенти по психология с помощта на специалисти филолози. В проучването участваха 455 студенти и неучащи на възраст между 18 и 66 години. Заедно с въпросника за прокрастинация участниците попълниха и скали за измерване на себеоценка, личностна тревожност и личностови черти според модела на Големите пет.

Резултати:
Данните от изследването се обработват към момента. Ще бъдат направени експлораторен факторен анализ, анализ на вътрешната консистентност и корелационни анализи за валидиране на въпросника.

Дискусия:
Прокрастинацията представлява комплексно поведение, обусловено от взаимодействието между личностови характеристики, когнитивни изкривявания и контекстуални фактори. Адаптираният в настоящото изследване въпросник измерва прокрастинацията не само в академичен контекст, но също и по отношение на работата и бита, и ще бъде полезна добавка в инструментариума на българската психологическа общност. Въпросникът може да спомогне по-доброто разбиране на този феномен при работещите в различни сфери и да допринесе за разработване на стратегии за превенция и интервенция.

Ключови думи: прокрастинация, саморегулация, адаптиране на въпросник, надеждност, валидност

КОНСТРУИРАНЕ НА ВЪПРОСНИК ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ВРЕМЕТО

Стилиян Илков Кръстев, Весела Веселинова Гушева, Кристия Росенова Иванова
Вяра Радославова Радославова, Кристиана Светославова Кючукова,
Цветелина Стоянова Цонева, Евгения Свиленова Мирчева,
Стефан Стойков Стефанов, Мина Ивова Неделчева-Дацова

Софийски университет „Св. Климент Охридски"
Email: stil.krastev@gmail.com

Резюме:

Въведение:
Управлението на времето се разглежда като съвкупност от умения за ефикасно и продуктивно използване на времето за постигане на цели. Ефективното управление на времето корелира положително с висока самооценка и академичен успех и отрицателно с прокрастинация. Личностните характеристики съзнателност и добронамереност предразполагат към по-добро управление на времето. В България липсва валиден инструмент, измерващ този конструкт. Настоящото изследване цели да провери факторната структура и вътрешната консистентност на новосъздаден въпросник за управление на времето и връзките му с Големите пет личностни характеристики, самооценка, тревожност, академичен успех и прокрастинация в академичен и неакадемичен контекст.

Методи:
Въпросникът беше създаден чрез преглед и заемане на айтеми от чуждестранни инструменти на английски език със свободен достъп и генериране на собствени айтеми. Преводът и обратният превод на айтеми бяха извършени от студенти по психология и консултирани със специалисти филолози. В изследването взеха участие 506 лица (ученици, студенти и работещи на възраст между 16-66 години), които попълниха въпросника за управление на времето заедно с въпросници за прокрастинация, себеоценка, личностна тревожност и личностните характеристики по модела на Големите пет.

Резултати:
Анализът на данните се извършва в момента. Ще бъдат проведени експлораторен факторен анализ, анализ на вътрешната консистентност, както и корелационни анализи, за установяване на валидността на въпросника.

Дискусия:
Валидирането на въпросник за управление на времето ще бъде ценен принос към изследване на тези ключови умения, осигурявайки надежден инструмент за тяхното измерване. Получените данни предоставят основа за бъдещи изследвания и възможност за създаването на интервенционни програми, насочени към повишаване на продуктивността и удовлетвореността в учебен и професионален контекст.

Ключови думи: управление на времето, самооценка, тревожност, Големите пет, академичен успех, прокрастинация

СЕКЦИЯ „КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ПОГЛЕД КЪМ СОЦИАЛНИТЕ ФЕНОМЕНИ“

МОДАТА: ВИЗУАЛНА КРИТИКА НА ИЗЛИШЪКА И МОДЕЛ ЗА УСТОЙЧИВО ПОВЕДЕНИЕ

Радостина Господинова Радичкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Email: rodyradichkov@abv.bg

Резюме:

Въведение:
Докладът осмисля един от най-изненадващите успехи на модата, която налага противоречивия закон на оригиналността. Всеки иска да бъде уникален и оригинален, без да подражава на никого, но в това си желание е като всички останали. Целта на доклада е 1) да представи визуалната критика като катализатор на креативността, която използва визуалния език на модата за критически анализ на излишъка на потребителската култура и 2) да фокусира вниманието върху моделите на устойчиво поведение в полето на модата и потреблението.

Методи:
Използва се културологичен подход, който разпознава и разглежда модата не само като дизайн, но и като феномен на съвременната култура. Аналитичният преглед на специализирана литература задава концептуалната рамка, в която модата се открива като ключ за формирането на културни ценности и лакмус за процесите на интеграция на индивидуалните, социалните и културни различия посредством парадоксите в модното поле.

Дискусия:
Критичният анализ засреща културните компетенции и осъзнатост на съвременния потребител с новите модели на устойчиво поведение в модата: находка, “повторна индивидуализация” и рекомбинация. Анализът и осмислянето на тези модели води към откриване на работеща технология за реализацията на приобщаващи нагласи. Парадоксът на модата, при който отказът от имитация води до приобщаване, вписва различието и отклонението като ценен оригинал в модното поле и негова запазена марка в изграждане на приобщаващо общество и ценен ресурс за истински устойчивото поведение в съвременността.

Ключови думи: мода, модно поле, устойчивост, приобщаване, потребителска култура, различие

РОЛЯТА НА СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЕТО В ПРОЦЕСИТЕ НА ОПОЗНАВАНЕ И ПРИЗНАВАНЕ НА ДРУГИЯ

Ина Николаева Николова

Институт по философия и социология – БАН
Email: ina_n_n@abv.bg

Резюме:

Въведение:
Въпросът за социалното многообразие ни изправя лице в лице с една от най-предизвикателните дилеми между „еднаквост“ и „другост“. Ако съвременните социални науки се обединяват около тезата, че практиките и вярванията на една култура не би трябвало да се оценяват според стандартите на друга, как да обясним, че в реалното общуване между представители на различни култури продължават да съществуват йерархии, доминации и подчиненост. Предмет на предложения доклад е начинът, по който социалните науки концептуализират възприемането, опознаването и признаването на Другия. Целта е въз основа на тези концептуализации да се изработи своеобразна матрица за прочит и анализ на учебници по история в три западноевропейски държави (Франция, Испания и Великобритания) по отношение на знанията и представите, които формират за България.

Методи:
Посредством сравнителен анализ на концепцията за ориентализма на Едуард Саид (1999) и на концепцията за спецификата на балканския дискурс на Мария Тодорова (2004) ще бъде защитена идеята, че стереотипни разграничения по оста Изток-Запад продължават да оказват своето негативно влияние, което има потенциала да накърни репутацията на Балканския регион и в частност България, като ерозира доверието. Ще бъде разгледана и теорията на Аксел Хонет за признаването (2010), с цел да се открои значимостта на реципрочното признание като двигател на социалната промяна и влиянието му за осъществяването на житейските проекти на хората, техните цели за добър живот и перспективите за максимално щастие, посредством успешната самореализация.

Дискусия:
Анализът на разгледаните теории показва, че условията за равнопоставеност между общества, култури и народи могат да бъдат изградени само посредством засрещане на гледни точки, разглеждане на историческите факти във взаимна и диалогична перспектива, която отчита равното достойнство на всички участници във взаимодействието. Специално внимание се обръща на “епистемологичното безразличие” (Колева, 2023) към различията, водещо до редуциране на другостта до еднаквостта.

Ключови думи: другост, признаване, епистемологично безразличие, център-периферия, Изток-Запад, самоколонизация

ИСТОРИЧЕСКИ КОРЕНИ И ВЛИЯНИЕ НА ТЕРОРИЗМА

Радина Николаева Великова

Университет за национално и световно стопанство
Email: ina_n_n@abv.bg

Резюме:

Въведение:
Тероризмът представлява сложен и многопластов феномен със силно въздействие върху съвременните общества. Докладът поставя темата в контекста на глобалната несигурност и социалните трансформации, разглеждайки историческите предпоставки и актуалните измерения на терористичната дейност. Изхождайки от научната литература, се очертават противоречиви гледни точки относно произхода, еволюцията и социалното влияние на тероризма. Основната цел е да се изведат ключови концепции, чрез които да се разбере спецификата и динамиката на явлението.

Методи:
Настоящият труд представлява наративен (несистематичен) преглед на литературата. Използвани са източници на български и английски език – научни статии, книги и институционални доклади. Прегледът обхваща теоретични концепции за макро-, мезо- и микониво на възникване на тероризма, емпирични анализи на социални и икономически въздействия, както и съвременни аспекти като кибертероризъм и дигитална радикализация.

Дискусия:
Прегледът откроява значими зависимости между социалната уязвимост и радикализацията, както и между медийните дискурси и обществените реакции. Изтъква се влиянието върху психичното здраве, доверието в институциите и икономическата стабилност. Представени са подходи за превенция чрез образование и междуинституционално сътрудничество. Докладът насочва вниманието към нуждата от устойчиви и балансирани политики, които съчетават сигурност и защита на човешките права.

Ключови думи: тероризъм, радикализация, обществено въздействие, сигурност, медии, превенция

.

ЩРИХИ ОТ ИКОНОМИЧЕСКОТО МИНАЛО НА ГРАД СОФИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА НА КРИМСКАТА ВОЙНА (1853-1856Г.) ДО ОСВОБО-ЖДЕНИЕТО ПРЕЗ 1878 ГОДИНА

Йордан Седефов Миленов

Институт за изследване на населението и човека – БАН
Email: milenov@mail.bg

Резюме:

Въведение:
Целта на статията е да запознае обществеността с икономическите промени в град София от Кримската война (1853-1856) до Освобождението през 1878 година. Да се представят основните процеси в чисто хронологичен аспект и също така да се обобщят крайните икономически и стопански последствия за града и на региона.

Методи:
През изследваният период протичат засилени процеси на икономическа активност като цяло за империята като това не отминава София и Софийско. На базата на нови проучвания на периодичния печат, домашни извори, лични архиви, писма, документи на официалната власт, дипломатическа кореспонденция и донесения, бяха обобщени и анализирани важни сведения за икономическата история на града.

Резултати:
Цифровите данни изнесени на базата на богат емпиричен материал дават ясна представа за повишеното икономическо благосъстояние на региона. Също така данните с наситена фактологичност и хронологична подреденост дават яснота на насоките в текста

Дискусия:
Изнесените данни представят качествено нов прочит на развитие на София през целия възрожденски период. Защитена е успешно тезата за важността на града през периода в икономическо отношение, променят се предишни представи в историографията и се дава възможност за бъдещи научни постижения в тази насока.

Ключови думи: София, Софийско, Възрожденски период, икономическо развитие, регион, османска власт, животновъдство, селско стопанство, търговия

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА
ИИНЧ

ИСТОРИЯ НА НАЦИОНАЛНАТА ШКОЛА ЗА ДОКТОРАНТИ И МЛАДИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ В СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ

Началото на **Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки** е поставено през 2001 г., първоначално като форум за докторанти и млади изследователи в областта на психологията, но още в третото си издание тя се провежда в мултидисциплинарен формат. През годините Школата се доказва като форум, даващ възможност на младите учени в страната да обменят своите научни идеи, мнения и резултати в интердисциплинарна среда. Обединяването на познанието и изследователските перспективи на различните научни области дава възможност за постигане на по-комплексни цели и за надграждане постиженията на отделните дисциплини. Мултидисциплинарният формат позволява генерирането на ефективни и практически приложими решения в областта на социалните науки, които подчертават връзката между труда на младите изследователи и конкретните ползи за обществото.

Школата е отворена за докторанти и млади изследователи в областта на социалните науки като психология, демография, социология, социални дейности, социална медицина и обществено здраве, антропология, политически науки, културология, етносоциални изследвания, икономика, управление и администрация, комуникации и медийни изследвания, социално-икономическа география и всички други интердисциплинарни полета на изследване на човека и обществото.

В много от своите издания Школата включва лекции от утвърдени изследователи и специалисти. Някои от лекциите са с образователен фокус и предоставят ценна информация и насоки за дейността на изследователя в областта на статистическия анализи на данни, изготвянето на проектни предложения, публикуването и комуникирането на научни резултати. Други лекции представят научни разработки и резултати по актуални научни теми в областта на социалните науки.

Школата е високо ценена от участниците с възможностите, които предоставя за споделяне на научните търсения и резултати, за повишаване на знанията и компетентностите, свързани с изследователската дейност, за дискусии с колеги и единомишленици, за създаване на контакти и професионални мрежи. Непринудената атмосфера, интригуващите теми и начинът на провеждане на Школата я правят предпочитана от много млади изследователи и докторанти.

През годините директори на Школата са проф. дн. Антоанета Христова, проф. д-р Маргарита Бакрачева, проф. д-р Катя Стойчева и доц. д-р Анна Александрова-Караманова. В периода 2012-2019 г. научен секретар на Школата е гл. ас. д-р Зорница Тоткова.

През последните 25 години Школата е проведена общо 16 пъти. През 2019 г. XI-та Национална школа поставя началото на ново десетилетие, а с него и нови насоки в работата си. Засилва се фокусът върху обучителния и лекционен характер на събитието и се поставя началото на нова научна поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки“, където участниците могат да публикуват научните си доклади.

Първата Школа по психология за докторанти и млади изследователи *„Съвременната психология и развитието на човека"* е проведена на 11 и 12 май 2001 г. от Института по психология на БАН в София. В школата участие взимат 32-ма докторанта по психология и млади изследователи. Основен извод след закриването на Първата национална школа е, че съществува „глад" за поддържане на научни и колегиални контакти в психологичната гилдия на младите изследователи. Участниците високо оценяват възможностите, които Школата дава в няколко насоки: възможност да установяват лични контакти помежду си, да споделят своите виждания и търсения и не на последно място, възможност за публикуване на материал, свързан с разработваната от тях тема.

Втората Школа за докторанти и млади изследователи в областта на психологията *„В пъзела на съвременната психология"* е проведена на 13 и 14 май 2005 г. Институтът по психология на БАН я организира като продължение на инициативата, която да се превърне в традиция. Участие в школата заявяват 45 души, 42 от които докторанти от страната и 3 представители от чужди университети. Съществен резултат от Школата е възможността на участниците да представят доклади и свободно да дискутират и обменят своите мнения, теоретични и емпирични интереси. Материалите, представени на Школата, се публикуват в специални броеве на списание „Психологични изследвания", издавано от Института по психология на БАН.

Третата Национална школа *„Социалните науки за запазване и развитие на националната общност"* – проведена на 12 и 13 май 2008 г. – разширява рамката и включва във фокуса си докторанти и млади изследователи в областта на социалните науки, като отделя специално внимание върху приложимостта на резултатите и търсенето на практическите измерения на изследователските проблеми. Данните и тенденциите, представени от участниците, намират широк медиен отзвук. Школата завършва с пресконференция на тема „Има ли ги младите учени и има ли какво да кажат за случващото се в националната общност?", което дава възможност за заявяване на потенциала на участниците да се включат активно в социално значими сфери. Основен извод е провеждане на Школата ежегодно, поради необходимостта от подобна платформа.

Четвъртата Национална школа за докторанти и млади изследователи *„Социалните науки в подкрепа на практиката"* продължава традицията на търсене на по-тясната връзка между науката и практиката и популяризиране на резултатите. Школата е проведена от Департамент „Психология" на Институт за изследване на населението и човека - БАН на 12 май 2011 г. в София, с участието на 37 докторанти и млади изследователи. Обособени са следните секции: Предизвикателствата пред социалните науки; Личностно развитие и социална среда; Психоаналитични практики и ритуали; Организационна култура, развитие и промяна; Медии и виртуално пространство. Участниците споделят опита и търсенията си в тези актуални области, които покриват различни аспекти на практическата приложимост на социалните науки. Представените доклади и от тази Школа привличат вниманието на медиите и обществеността.

Петата Национална школа за докторанти и млади изследователи *„Социалните науки и ролята им в преодоляването на различен тип кризи"* е организирана на 17 и 18 май 2012 г. и е издържана в същата линия на търсене на възможности за утвърждаване и популяризиране на мястото на социалните науки. Общо 33 докторанти и млади изследователи от страната се събират за обсъждане на възможните решения, предлагани от сферите, в които имат професионален интерес. Докладите са групирани в 5 модула: Психология и практика; Виртуална реалност в съвременните социални отношения; Културна специфика на социалните кризи; Социални и професионални проблеми в кризисни ситуации; Връзки с обществеността в социална криза. Атмосфера на интердисциплинарно сътрудничество на различни специалности е запазена и продължена. Именно това прави Школата пресечна точка за представители на изследователски институции от цяла България. Акцент е приложимостта и практическите подходи, които са в помощ за решаване на актуалните проблеми и подчертават значението и ролята на науката за поддържане на общество, основано на знанието. Включени са и две лекции, които са от интерес за работата на младите специалисти: „Как да комуникираме научни резултати за медии?" и „Академична уебкомуникация".

Шестата Национална школа за докторанти и млади изследователи е проведена на 22 май 2013 г. в рамките на юбилейната научна конференция ***„Човекът във фокуса на актуални психологични изследвания"*** и включва участието само на психолози. Дискутираните теми са: Психология на личността и развитието; Подходи и методи за изследване на социалната среда; Психично здраве; Организационна психология. Националната школа е проведена като съпътстващо събитие към организираната от ИИНЧ кръгла маса на тема „Перспективи пред младите психолози".

Седмата Национална школа за докторанти и млади изследователи *„Кризисни тенденции и перспективи за развитие през погледа на социалните науки"* регистрира 61 участника, представители на различни институции и дисциплини от университети и изследователски институти. Школата е проведена на 15 май 2014 г., а обособените теми са: Икономически, социални и индивидуални изражения на кризата; Развитие, обучение и предложения за подобряване на образователната и социалната среда; Влияние на медиите; Формиране на социални нагласи; Организационно поведение във връзка с кризисните тенденции; Личността в критични ситуации. Определени са широки граници за търсене на допирните точки между научните направления и генериране на ефективни и практически приложими решения в областта на социалните науки.

Осмата Национална школа *„Нагласи към различията и влиянието им върху обществените процеси"* е проведена съвместно с кръгла маса на тема ***„Индивидуални и групови различия - значими поведенчески ефекти"*** на 28 май 2015 г. в София. В школата участие взимат 38 докторанти и млади изследователи. Представените доклади обрисуват широк спектър от индивидуални и междугрупови различия и тяхното отражение върху поведението на индивида, групата и обществената практика. И в този формат докторанти и млади изследователи от различни дисциплини и академични институции разменят идеи и възможности за работа по бъдещи съвместни проекти. Като нова традиция са въведени награди в три категории, в които участниците сами се номинират и избират – за най-задълбочен, най-атрактивно поднесен и най-перспективен като тема на изследване доклад.

Деветата Национална школа ***„Междуличностни и междугрупови интеракции във всекидневния живот“*** е проведена като част от **VII Международна конференция на Европейското общество за изучаване на символния интеракционизъм** ***„Интегриране на традициите на интеракционизма: Изграждане на теоретични, методологични и дисциплинарни мостове в изучаването на всекидневния живот“.*** Школата е проведена през м. юли 2017 година в с. Топола, Варненска област, и в нея участие взимат 40 докторанти и млади изследователи. В дните на конференцията докторантите успяват да чуят лекциите на учени от световна величина като проф. Гари Файн, проф. Джоузеф Котарба, проф. Лорън Лангман. Част от докторантите и младите изследователи взимат участие и в проведените уъркшопи и така успяват да установят много и нови познанства с колеги от цял свят.

Десетата Юбилейна национална школа ***„Подходи и методи на изследване в обществените науки – емпирични илюстрации“*** е проведена на 30 и 31 май 2017 г. Събитието отново съпътства организираната от Департамент „Психология“ на ИИНЧ кръгла маса на тема ***„Психично благополучие на човека – фактори на влияние“*** и събира докторанти и млади учени от различни направления. Общо 21 изследователи от страната се включват в събитието, представяйки и обсъждайки своите възгледи и търсения в областите на техния научен интерес. Докладите са групирани в 3 модула: Изследователски методи в социалните науки; Личностно развитие – възрастова перспектива; Себерегулация и адаптация към средата. Включени в програмата са и две лекции: „Регресионни подходи за анализ на данни: медиация и модерация“ и „Изготвяне на проектни предложения“.

Единадесетата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки ***„Социалните процеси като предизвикателство за индивида и общностите“*** бе посветена на 150 годишнината на Българската академия на науките и се проведе от 24 до 26 октомври 2019 г. в София. Домакин на школата бе Домът на учения - БАН, а тържественото закриване и връчване на наградите на най-добре представителите се участници се състоя в зала „Проф. Марин Дринов” на БАН. Общо 36 докторанти и изследователи от страната се включиха в събитието, представяйки и обсъждайки своите възгледи и търсения в областите на техния научен интерес: психология, логопедия, журналистика, право, социология, реторика, политология, демография, фолклористика. Докладите са групирани в 5 секции: Аспекти на индивидуалното функциониране; Как мислим? Как общуваме? Какво и как работим?; Индивидът, общностите и социалните промени; Ценности, вярвания и време; Детето, семейството и социалната им среда. Лектори са учени от Институт за изследване на населението и човека, които представят свои разработки върху актуални теми в психологията: емоционалната интелигентност и влиянието ѝ върху работата и кариерата (доц. д-р Ергюл Таир), виртуална идентичност и взаимодействие в социалните мрежи (доц. д-р Диана Бакалова), скринингово изследване на детското развитие в ранна възраст (доц. д-р Мария Атанасова-Трифонова), транзакционният анализ и професионалната реализация (д-р Сезгин Бекир).

Получилите положителна рецензия доклади бяха включени в новото онлайн академично издание със свободен достъп с ISSN (online) 2683 0868. В Том 1 от научната поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки" са включени 26 статии: http://iphs.eu/n/images/journals/Papers_1.pdf.

Дванадесетата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки *„Кризата: индивидуални и социални проекции“* бе проведена от 28 до 30 октомври 2020 г. във виртуална среда чрез приложение за видеовръзка, в контекста на пандемията от COVID-19. В Школата със свои научни разработки участие взеха 22 докторанти и млади изследователи в областта на социалните науки. Докладите са групирани в 6 секции: Психологическото измерване в услуга на изследователя; Как живеем и работим в условията на криза; Психичното здраве – нагласи и интервенции; Личност и творчество – ресурси за справяне; Как реагираме: емоции, възприятия, вярвания; Съвременните предизвикателства в училище и на работа. Научната програма включва три лекции на учени от Института за изследване на населението и човека – БАН: „Някои концептуални неточности при използването на статистически методи“ (доц. д-р Георги Петков), „Здравно поведение при младите хора: психосоциални фактори и мотиви“ (доц. д-р Анна Александрова-Караманова), „Първите впечатления в междуличностната комуникация: как и защо често съдим за книгата по корицата?“ (д-р Елена Цанкова).

В Том 2 от научната поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки" са включени 14 статии: https://www.iphs.eu/n/images/journals/Papers-2.pdf

Тринадесетата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки *„Пътища към устойчивото развитие: подходи и приноси на социалните науки“* бе проведена от 25 до 27 май 2022 г. в хибридна форма. В Школата участваха общо 62 докторанти и млади изследователи от 12 академични институции. От тях 47 представиха свои научни доклади, а останалите се присъединиха като слушатели. Научната програма включваше 6 тематични секции: „Позитивна психология и здраве“, „Психично здраве, клинична и социална практика“, „Социално възприемане и междуличностни взаимодействия“, „Детско развитие и образователна среда“, „Социални процеси, култура и ценности“, „Икономически процеси и аспекти на политическия живот“. Бяха представени три лекции върху актуални теми в областта на социалните науки: „Емиграционни нагласи сред младите хора в България днес: психологични детерминанти и социално-демографски профил“ (доц. д-р Диана Бакалова, ИИНЧ-БАН), „Писане и творчество“ (проф. д-р Катя Стойчева, ИИНЧ-БАН), „Международна публикационна активност и интеграция в глобалната научна общност“ (доц. д-р Анна Александрова-Караманова, ИИНЧ-БАН).

В Том 3 от научната поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки" са включени 26 статии: https://iphs.eu/wp-content/uploads/2023/05/Papers_3.pdf

Четиринадесетата Национална Школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки на тема *„Психология и мултидисциплинарно сътрудничество в областта на социалните науки: 50 години психология в БАН“* се проведе като част от отбелязването на 50-годишнината от създаването на първото звено по психология в Българска академия на науките на 30 и 31 май 2023 г. (в хибридна форма) веднага след юбилейната научна сесия на 29 май 2023 г. В Школата взеха участие общо 53 докторанти и млади изследователи от 16 академични институции,

като 36 от тях представиха свои научни доклади, а 17 се присъединиха като слушатели. Научната програма включваше 5 тематични секции: „Политическа власт и противопоставяне в обществото“ (6 доклада), „Развитие в детството и юношеството и управление на образователния процес“ (9 доклада), „Личност, социални връзки и когнитивни процеси“ (6 доклада), „Психично здраве, психосоциална подкрепа и медицинска практика“ (7 доклада), „Благополучие в работата и ефективни практики в бизнес организациите“ (8 доклада). В рамките на научната програма учени от Институт за изследване на населението и човека – БАН представиха три лекции върху актуални теми в областта на социалните науки: „Политическата психология като дисциплина и разпространение“ (проф. дн. Антоанета Христова), „Трудният ученически клас – социалнопсихологична характеристика и подходи за справяне“ (гл. ас. д-р Екатерина Димитрова), „Каква е основната логика на класическия статистически метод за проверка на хипотези чрез нулева хипотеза и р-стойност и съвместима ли е тя с естествения начин на разсъждение на хората?“ (доц. д-р Георги Петков).

В Том 4 от научната поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки" са включени 25 статии: https://iphs.eu/wp-content/uploads/2023/12/VOLUME-4-SHKOLA-FINAL.pdf

Петнадесетата Национална школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки ***„Фундаментални и приложни изследвания и иновации: потенциал на социалните науки за решаване на актуални социални проблеми“*** бе проведена от 13 до 15 май 2024 г. в хибридна форма. В Школата участваха общо 85 докторанти и млади изследователи от 16 академични институции. От тях 46 представиха свои научни доклади, а 39 се присъединиха като слушатели. Научната програма включваше 7 тематични секции: „Развитие в детството и юношеството: нормативни процеси и нарушения“, „Родителство и образователни практики“, „Личност, психично функциониране и здраве“, „Индивидът и обществото“, „Предизвикателства в труда и организациите“, „Дигиталните технологии: ползи и рискове“, и „Диагностични и терапевтични ресурси: социални и клинични приложения“. Бяха представени една лекция на тема „Детерминанти на знанията и уменията на бъдещето на учениците в България – езикова грамотност, умения за учене и за поставяне на цели“ (доц. д-р Стоянка Черкезова, ИИНЧ-БАН) и два интерактивни образователни формата: работен семинар „Академичното писане“ (проф. д-р Катя Стойчева и Мая Конова, ИИНЧ-БАН) и уъркшоп „Основни принципи (и някои трикове) за създаване на информативен и атрактивен научен постер“ (гл. ас. д-р Елена Цанкова, ИИНЧ-БАН).

В Том 5 от научната поредица „Сборник доклади на Националната школа за докторанти и млади изследователи в социалните науки" са включени 20 статии: https://iphs.eu/wp-content/uploads/2025/01/VOLUME-5-SHKOLA.pdf